

Kooperatif Postası

KARINCA

Mart 2020 Yıl: 86 Sayı: 999 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

Mart 2020 Yıl: 86 Sayı: 999 ISSN: 1300-1450

ÇANAKKALE GEÇİLMEZ

KARINCA

Yıl: 86 Sayı: 999
Mart 2020
ISSN: 1300-1450Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Denetimlik ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Hasan YERLİ

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Sander SAĞLAM

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YERLİ

Doç. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)

Head Office and Correspondence Address

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 156

06570 Çankaya ANKARA

Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11

www.kooperatif.org.tr

koopkar@gmail.com

adim@kooperatif.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Cevizdere Şubesi

Hesap No: 7910379-5003

IBAN : TR45 9001 0019 2507 9703 7850 03

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 150 TL (KDV Dahil)

Fiyat: 10 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)

24 a year annual included Correspondence relating to

the review should be sent to

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma

Denetimlik ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 156

06570 Çankaya - ANKARA

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışan

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Denetimlik ve Eğitim

Hizmetleri İşletmesi'dir. (yılı dergisi)

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative

Association founded in 1931

Yazılarda sorularla ilgili yazışmalar için

Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez

Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Tarihi

Yayın Süresi Yayın

Basım Tarihi

24 Mart 2020

Basım Yeri & Tasarım

Altınyaprak Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Cad. 39/55, Tel: 0312 384 44 02

İktisat/ANKARA

altinyaprakmatbaa@gmail.com

Bu Sayıda.....

Başyazı	1
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİFLERİ DİĞER KİŞİ VE MAL TOPLULUKLARINDAN AYIRAN ÖZELLİKLER	3
Soner ALTAŞ ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA DAHİL OLAN KOOPERATİF VE BİRLİKLER İLE İŞTİRAKLERİ TARAFINDAN DÜZENLENECEK RAPORLAR VE DÜZENLEMENİN YAPTIRIMI	10
Kadir DOĞAN TÜRKİYE Su ÜRÜNLERİ KOOPERATİFLERİNDE ÜST ÖRGÜTLENME	18
ÖZDEM SATICI TOPRAK TÜRKİYEDE SİGORTA KOOPERATİFÇİLİĞİ	29
NEVZAT AYPEK FİNANSAL YAPIMI GÜÇLENDİRİCİ ÖLÇÜMLER KAPSAMINDA FİNANSAL YENİDEN YAPILANDIRMA	33
HAZİN OĞUZ KADIN Girişimciliği VE ÜLKEMİZDE MEVCUT DURUM	39
SELEN BİTKİN ETKİNLİK PAZARLAMASI	44

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU YÖNETİM KURULU

Başkanı	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muharip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU HAİSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiyi gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakterleriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiyi gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

Karınca kooperatifçilik postası dergisinin **999**. Sayısına karşılık gelen **Mart 2020** sayısını siz değerli okuyucularımızla buluşturacağımız bu ay tüm dünya ülkeleri küresel bir salgın ile karşı karşıya kalmış görünüyor.

31 Aralık 2019 günü Çin'in Hubey eyaletine bağlı Vuhan kentinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüsün dünya genelinde bulaştığı kişi sayısı 16 Mart itibari ile 170 bini geçti. Başlangıçta geçici ve lokal bir salgın olarak algılandığı için birçok ülke tarafından yüzeysel politikalarla geçiştirilmeye çalışılan virüs, dünya çapında hızla yayılarak bugün için tüm dünya ülkelerinin sıkı ve radikal politikalar üretmek zorunda kaldığı pandemik bir hastalık olarak tanımlanmıştır.

Corona virüsü salgını, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edildi. Dünyada eş zamanlı olarak çok yaygın bir şekilde çok fazla sayıda insanı tehdit eden bulaşıcı hastalıklara verilen isim olan pandemik hastalık olarak geçmişte domuz gribi de ilan edilmişti.

Pandemiler veya pandemik hastalıklar, bir kıta, hatta tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara (**epidemi**) verilen genel addir. Corona virüsü gerek yayılma hızı ve gerekse olası ölümcül sonucu nedenlerinden dolayı tüm insanlığın karşı karşıya olduğu son derece önemli tehditlerden birisidir.

Bir yandan dünya sağlık örgütünün salgınla mücadeleye yönelik küresel çabaları diğer tarafta ise ulus devletlerin kendi egemenlik alanlarında ortaya koyduğu virüsle mücadele politikaları "tedbir" ana çerçevesi içerisinde ortaya çıkmaktadır.

Coronavirüs'ün (*covid 19*) Çin'de başlayıp dünyanın diğer ülkelerine yayılmaya başlamasıyla birlikte televizyon ekranlarında, sadece bir grup enfekte insanın değil şehirlerin hatta adeta ülkelerin (*İtalya gibi*) karantina altına alınması küresel bir panik dalgası meydana getirdi. Görsel medyanın etkisi enformasyonun kontrol edilmeden, denetlenmeden piyasaya sürüldüğü sosyal medya kanalları ile desteklenince etki gücü daha da arttı. Bu süreç tam da Marshall McLuhan'ın kitle iletişim araçları aracılığıyla oluştuğunu söylediği, dünyanın küresel köy haline gelmesinin örneği oldu.

Üstüne üstlük ülke çapında yayın yapan tüm **TV** kanallarının neredeyse 24 saat boyunca virüs salgını hakkında haber yapması paniğin müzmin hâl almasına neden oldu. Panik ortamında denetimsiz bilgilendirme kaynağı olan sosyal medyadaki kirli/yanlış/provokatif bilgi paylaşımların da etkisi ile insanların stoklamak ve hatta yağmalamak aşamasına varan kontrolsüz tepkileri ortaya çıkmaya başladı.

Ülkeler bir taraftan virüsün yayılmasını engellemeye yönelik tedbirler alırken diğer taraftan toplumsal alanda oluşan panik ve kaygı havası ile de mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Her düzeydeki okulların, kütüphanelerin, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin geçici olarak tatil edildiği, bir çok toplu etkinliğin iptal edildiği, toplu alanlarda bulunulmamasının tavsiye edildiği, birçok işletmenin çalışanlarına izin verdiği, kamuda çalışan dezavantajlıların idari izinli sayıldığı, hastanelerin acil olmayan poliklinik faaliyetlerini ve ameliyatlarını ertelediği, bir çok kamu kurumunun faaliyetlerini e-devlet üzerinden yürütmek konusunda ilgilileri yönlendirdiği, mecbur kalmadıkça seyahat edilmemesinin önerildiği ... gibi tedbirleri içeren tüm bu uygulamaların temel amacı virüse karşı mücadele etmektir. Virüsle mücadelede en önemli bireysel etkinliğin kişisel hijyene dikkat etmek ve toplu alanlardan uzak durmak olduğu konusu sürekli hatırlatılmaktadır.

Virüsün insanlık için ortaya koyduğu sonuçların boyutunu anlayabilmek için 16 mart tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığının Coronavirüsle mücadele kapsamında aldığı ve camilerde vakit namazları ve Cuma namazı kılınmayacağına ilişkin kararıdır.

Aynı zamanda Suudi Arabistan yönetiminin Kabe'yi ibadete kapatması da sorunun boyutlarını anlamamıza yardımcı olabilecek önemli bir adımdır. Dolayısı ile sadece ekonomi değil sağlık ya da diğer kamusal hizmetlerin yanı sıra din kurumu da bu süreçten etkilenmiştir.

Tüm bu tedbirlerin amacı virüsün yayılımına engel olarak bir an önce normale dönülmesini sağlamaktır. Tedbirlerin başarısı ise vatandaşların bu konuda resmi açıklamalara itibar ederek davranmaları, tedbirler kapsamında bireysel olarak yapabilecekleri her türlü faaliyete titizlikle uymaları ve panik yaratmak, kısa süreli siyasal fayda elde etmek gibi ahlak ve ızan dışı provakatif/yanlış haber ve paylaşımlara karşı dikkatli olmaları ile mümkündür.

Coronavirüs bize eski alışkanlıklarımızı, geleneklerimizi bir kez daha hatırlatmış ve onların canlanmasını sağlamıştır: Misafiri kolonya ile karşılamak. Gelenek, bizim gibi modernlik kavramının etrafında tavaf eden toplumlar için bazen küçümseyici ya da aşağılayıcı bir kavram olmaktan öteye gidememiştir.

Oysa gelenekler muhafazakâr ideolojiye göre, atalarımızın kullandıkları ve kullanımında yarar gördükleri bunun için de bize miras bıraktıkları, onların onay süzgecinden geçen tutum ve davranışları ifade eder.

Eskiden eve gelen misafire hane büyüklerinin yönlendirmesiyle küçükler tarafından ikram edilen ya da **“tutulan”** kolonyanın ne kadar işlevsel bir öneme sahip olduğu ve kolonya tutmanın ne kadar sıhhi bir davranış olduğu ortaya çıkmıştır.

Herkesin sorumlu, konuşma konusunda hassas olması gereken bir dönemde olduğumuzu hatırlatıyor herkese sağlıklı günler diliyorum.

KOOPERATİFLERİ DİĞER KİŞİ VE MAL TOPLULUKLARINDAN AYIRAN ÖZELLİKLER

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

Hukuki anlamda kişi, hukuki ilişkilere taraf olabilen, hak sahibi ve yükümlü (**alacaklı ve borçlu**) olabilen hukuk öznesidir. Hukuk nazarında kişiler “**gerçek kişiler**” ve “**tüzel kişiler**” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçek kişiler; din, dil, ırk, cinsiyet vb. farklar gözetilmeksizin bütün insanlardır.

Tüzel kişiler de (**hükmi şahıslar**), belli bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş, hukuk düzeninin bağımsız birer varlık olarak tanıdığı kişi veya mal topluluklarıdır. Tüzel kişiler kendi içinde kamu ve özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk tüzel kişileri de yine kendi içinde “**kişi toplulukları**” ve “**mal toplulukları**” şeklinde tasnif edilmektedir.¹

Hukukumuzda öngörülen kişi topluluklarından birisi de kooperatiflerdir. Kooperatifler; kişilerin sosyal, ekonomik, kültürel ihtiyaçlarını, arzularını karşılayabilmek gayesiyle bir araya gelen kişilerin oluşturduğu, demokratik olarak yönetilen özerk yapılardır. Ekonomik güçlük ve sıkıntılıların aşılmasına yönelik olarak kurulan kooperatiflerin temelinde dayanışma, karşılıklı yardım ve birlikte yararlanma ilkeleri yer almaktadır.

Kooperatiflerin, diğer özel hukuk tüzel kişilerinden farklı bazı özellikleri ve kendilerine özgü bir yapıları bulunmaktadır. Esasen kooperatifler, dernekler ve diğer kişi ve mal toplulukları ile ticaret şirketlerinden, çeşitli noktalarda değişiklik gösteren kişi birlikleridir. Kişi birlikleri, amaçları ile birbirinden ayrılırlar.²

Dolayısıyla, kooperatifler bir sermaye birleşmesi değil, bir şahıs birleşmesidir. Başka bir deyişle, şahısların ortak amaçları doğrultusunda maddi ve manevi güçlerini birleştirmeleri neticesinde yaptıkları işbirliğidir.³

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) Ramazan Çağlayan, *Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2016, S.7, s.373.

2) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku-II, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017*, s.588.

3) Nevzat Aypek, *Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri ile Karşılaştırılması ve Yönetmelik Tespitler*, *Karınca Dergisi*, Aralık 2003, S.804, s.3.

İşte bu çalışmada, kooperatifleri diğer kişi ve mal topluluklarından ayıran özellikler tüm yönleriyle ele alınmış ve incelenmiştir.

2. Kooperatifleri Dernek, Vakıf, Sendika Ve Siyasi Partilerden Ayıran Özellikler

Kooperatiflerin kurumsal özellikleri, amaçları, ilke ve değerleri ile işleyişleri dikkate alınarak, bu yapıların diğer kişi ve mal topluluklarından farklılıkları aşağıda irdelenmiştir.

2.1. Dernekler

“Dernek” terimi 5253 sayılı Dernekler Kanununun 4 2/1-a maddesinde, “kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım kapsamında derneklerin, kazanç paylaşma dışında ancak başka bir amaçla kurulması gerekmektedir.

Kooperatifler sosyal yönü kuvvetli ortaklıklar olduğu için faaliyet alanları itibariyle derneklerle karıştırılabilmektedir. Amaçları bakımından çakışan noktaları olmakla birlikte kooperatifler, ortaklarının ekonomik menfaatlerini ön plana çıkarmaları nedeniyle derneklerden ayrılırlar.

Dolayısıyla, kooperatifleri derneklerden ayıran en belirgin özellik “amaç”ta görülür. Derneklerin amacı, üyeleri için kazanç paylaşımı olmayıp, belirli bir ideali gerçekleştirmektir.⁵ Başka bir deyişle, dernek üyelerinin etrafında birleştiği amaç manevi (*ideal*) niteliktedir. O halde dernekler, üyelerinin ekonomik yararlarını korumak amacıyla kurulmaz.

Zira Anayasa Mahkemesinin bir kararında da vurgulandığı üzere, kooperatiflerin amacı bireyin ekonomisini geliştirmektir. Ekonominin geliştirilmesi geniş kapsamlı ve çok yönlüdür.

Bireyin günlük yaşam için gerekli ve kıt olanaklarla tek başına elde edilmesi zor gereksinimlerini ucuza sağlayabilmesi, rahat ve yaşam koşullarına uygun bir konut edinebilmesi, mesleği ile ilgili araçları kolaylıkla elde edip kullanabilmesi, teknik ilerleme ve düzenli pazarlama olanakları oluşturulması kooperatifleşmeyle olabilmektedir.

Dernekler ise, bireylerin tek tek gerçekleştirmeyi başaramayacağı amaçlara ulaşabilmek için güzelleştirmek, özendirmek, iyilik yapmak gibi amaçlarla kurulurlar. Ne kâr paylaşmaya yönelik ticari bir gayeleri vardır, ne de amaçlarında böyle bir ekonomik eğilime rastlanır.

Derneklerde ekonomik amaç, çok istisnai durumlarda ve bazı koşullara bağlı olarak kabul edilebilir.⁶ Bununla beraber, amaçlarını gerçekleştirmek için gelire ihtiyaç duymaları halinde dernekler ticari işletme kurabilirler (6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁷ -TTK- md. 16).

4) 5253 sayılı Dernekler Kanunu, 23.11.2004 tarihli ve 25649 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

5) Yusuf Üstün, Muhittin Aydın, Kooperatifler Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2014, s.10-11.

6) Anayasa Mahkemesinin 13.01.1987 tarihli ve E.1985/22, K.1987/2 sayılı kararı, 05.07.1987 tarihli ve 19508 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

7) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu durumda, kooperatifler hem sosyal hem de ekonomik kuruluşlar olduğu halde, derneklerin amacı tamamen sosyaldır. Kooperatifler sosyal ve ekonomik fayda sağlamak amacıyla kuruldukları halde, dernekler üyelerine ve başkalarına hizmet vermek amacıyla kurulurlar.⁸

O halde, kooperatiflerin faaliyetleri ve sağladıkları menfaatler içe dönüktür; derneklerde ise genellikle dışa dönük durumdadır. Buna bağlı olarak, kooperatiflerde, hizmetlerden yararlananlar kooperatifin kendi ortakları iken, derneklerde faaliyetlerden yararlananlar dernek dışı başka kişilerdir.

Son olarak belirtelim ki, kooperatiflerde bireyler amaca yönelik iş gücü, parasal katkıları kefalet, karşılıklı yardım, dayanışma gibi yollarla sağlarken, derneklerde amaca ulaşmak için kişisel beceri ve başarı ön plandadır.

2.2. Vakıflar

Kazanç paylaşma amacı taşımayan özel hukuk tüzel kişilerinden biri de mal topluluğu niteliğinde olan vakıflardır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda⁹ vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları olarak tanımlanmıştır (*md. 101*).

Vakıflar genellikle kamu yararını gerektiren eğitim, kültüre hizmet etme, sağlık, sosyal güvenlik ve toplumsal yardım gibi alanlarda kurulmaktadır.

Vakıflar, derneklerden farklı olarak sadece sosyal amaç taşıyabilirler. Ticari amaçlarla vakıf kurulamaz. Bununla birlikte, hedeflenen sosyal amaca ulaşabilmek için ticari işletme işletebilirler. Vakıflar, ortaklık unsurunun bulunmaması, tek kişinin irade açıklamasıyla veya vasiyet yoluyla kurulabilmesi ve mal topluluğu olmaları özellikleriyle kooperatiflerden ayrılırlar.¹⁰

Konuyu biraz daha açmak gerekirse, vakıflarda ortaklık gibi bir unsur bulunmayıp; kurucu, yönetici ve vakıftan faydalananlar vardır. Kooperatiflerde ise “**ortak**” unsuru önemlidir. Keza ortaklar kooperatifin varlık sebebidir.

Ayrıca, vakıflar tek bir kişinin irade açıklamasıyla kurulabildiği halde, kooperatifler en az yedi kişi tarafından kurulabilir. Bunun yanında vakfın, vasiyet yoluyla kurulabilmesi, onu diğer özel hukuk tüzel kişileriyle birlikte kooperatif tipinden de ayıran bir özelliktir. Vakıfların, belirli bir amaca özgülenmiş bir mal topluluğu niteliğinde olmalarına karşılık, kooperatiflerin bir kişi topluluğu olmaları ise her iki kurumun temel ayırım noktasıdır.¹¹

2.3. Sendikalar

Kooperatiflerin ve sendikaların ortaya çıkışlarında, müşterek yön ve benzerlikler olmasına rağmen, bunların amaçları ve düzenledikleri alanlar birbirlerinden farklıdır. Sendika; işçilerin

8) Kemal Özmen, *Kooperatifler (Açıklamalı - Uygulamalı - İçtihatlı)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s.28.

9) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

10) Mine Çiftçi Kılıçarslan, *Kooperatiflerde Ortakların Hak ve Yükümlülüklerinin Kapsamı*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2019, s.14.

11) Ferhat Erçin, *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*, Der Yayınları, İstanbul 2005, s.122.

veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır (6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu ¹² md. 2/1-ğ).

Bu çerçevede sendikalar, üyelerinin sosyal ve ekonomik haklarını savunmak amacı ile kurulmakta ve yine üyelerinin çalışma koşullarını geliştirme, iktisadi durumlarını kuvvetlendirme maksatlarını gütmekte ve hedeflerine ulaşmak için toplu sözleşme, grev, politik hareketlere katılmak ya da bunları desteklemek gibi araçlar kullanmaktadır. Sendikalar, amaçları ile düzenlendikleri alanlar bakımından ve kitle örgütü olmaları hasebiyle kooperatiflerden ayrılırlar.¹³ Sendikalar daha çok işçi kesiminin ekonomik çıkarlarını savunmak ve geliştirmek için kurulan örgütlerdir. Kooperatifler ise benzer ihtiyaçlara sahip kişilerin tek başlarına gideremedikleri ihtiyaçlarını birlikte tedarik edebilmek için kurulurlar. Sendikalar; amaçları, uygulamaları, düzenleme alanları bakımından kooperatiflerden çok farklıdır.¹⁴

2.4. Siyasi Partiler

Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; Cumhurbaşkanı, milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır (2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ¹⁵ md. 3).

Kooperatifler ve siyasi partiler, birer kişi topluluğu olmakla birlikte, her iki kuruluşun amaçları birbirinden farklıdır. Siyasi partilerin amacı, propaganda yoluyla toplumdaki siyasi iradenin oluşumunu etkileyip, bu yolla siyasal iktidarı sahip olarak devlet ve toplum düzenini kendi dünya görüşüne göre belirlemektir. Kooperatifler ise ortaklarının ekonomik dayanışmasını ön planda tutarak sadece ortaklarının yararına hareket eden kuruluşlardır. Siyasi partiler, ekonomik bir amaç gütmediklerinden derneklere benzerler ve bu yönü ile de kooperatiflerden ayrılırlar.¹⁶

3. Kooperatifleri Diğer Ticaret Şirketlerinden Ayıran Özellikler

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun¹⁷ 5146 sayılı Kanunla¹⁸ değişik 1. maddesinde kooperatifler, **“tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini**

12) 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, 07.11.2012 tarihli ve 28460 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

13) Yahya Deryal, *Türk Hukukunda Kooperatiflerin Hukuki Niteliği Sorunu*, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, Beta Basın Yayın, İstanbul 1998, s.196.

14) Mine Çiftçi Kılıçarslan, *age*, s.15.

15) 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 24.04.1983 tarihli ve 18027 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

16) Serkan Baş, *Kooperatiften Çıkma*, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli 2006, s.19.

17) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

18) 5146 sayılı Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 07.05.2004 tarihli ve 25455 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar” şeklinde tanımlanmıştır.

Bu tanımla aynı doğrultuda olmak üzere, **TTK**'nın 124/1. maddesinde ticaret şirketlerinin; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibaret olduğu hükme bağlanmıştır. Söz konusu hükümlerden hareketle, kooperatifler birer ticaret şirkettir ve bu hususta herhangi tereddüt bulunmamaktadır.

Ancak, açıklamak gerekir ki, nitelikleri itibariyle kooperatifler ticaret şirketi olarak kabul edilse de, kanun koyucu kooperatifleri şahıs şirketi ve sermaye şirketi şeklinde yapılan ayrımın dışında tutmuştur.

Bunun yanında, kooperatifler, ticaret şirketi olmasına karşın, diğer şirketlerden belli hususlarda farklılık göstermektedir. Kooperatifleri sermaye şirketlerinden (*anonim şirket, limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketten*) ayıran en belirgin özellik ise “**amaç**” yönünden ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, kooperatifler ile diğer ticaret şirketleri arasındaki farklar aşağıdaki gibi sıralanabilir: ¹⁹

- Kooperatiflerde amaç ortakların ekonomisini iyileştirmek, bunların ihtiyaçlarını müştereken daha kolay ve daha ucuza temin etmek ve menfaatlerini korumak iken, diğer ticaret şirketleri kazanç sağlayıp bunu ortaklarına dağıtmak için kurulurlar. Dolayısıyla, kooperatiflerde asıl ve nihai hedef kâr değil, ortaklara hizmettir.
- Şirketler sermaye egemenliğine dayalı olup, ortaklarının sermayelerine olabildiğince fazla kâr sağlamak için çalışırlar. Ayrıca şirketlerde mal veya hizmeti arz edenler ile talep edenler farklı iken (*saticı - müşteri*), kooperatiflerde teşebbüs sahipleri ile müşteriler aynı kişiler, başka bir anlatımla kooperatifin ortaklarıdır. O halde, şirketlerde hedef kitle müşterilerdir (*şirketin dışındakilerdir*), kooperatiflerde hedef kitle ise ortaklardır. Keza kooperatiflerde ortak dışı işlemler sınırlandırılmıştır. Kooperatifler ortakların ürettiği ürünleri değer fiyatına satın alır; ayrıca ortaklarına uygun fiyata ve kaliteli üretim girdileri, tüketim maddeleri, konut vb. sağlarlar.
- Şirketlerde birinci amaç kârdır, toplumsal ve sosyal amaç hemen hemen hiç yoktur. Oysa kooperatiflerde sosyal amaç ve ortağa hizmet yaşamsal temel öğelerden biridir. Bu bağlamda, şirketler verimli ve en çok kâr getirecek alanlarda faaliyet gösterme gayreti içindedir. Kooperatifler ise aşırı bir zarar olmamak kaydıyla, kâr sağlasın sağlansın hangi hizmet ortaklar için gerekliyse onu gerçekleştirmeye çalışır.
- Şirketler sermaye egemenliğine dayalı olup asıl unsur sermaye iken, kooperatiflerde kişi unsuru ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda şirket, hissedarlarının koyduğu sermaye ile amacını gerçekleştirmeye çalışır. Kooperatifler ise amaçlarını gerçekleştirmek için ortaklarının işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet araçlarını kullanır.
- Şirketlerde elde edilen kâr, ortaklara payları oranında dağıtılır ve buna “**temettü/ kâr payı**” denir. Kooperatiflerde ise elde edilen olumlu gelir gider farkının bir bölümü ortakların kooperatif ile yaptığı alışveriş oranına göre ortaklara dağıtılır ve buna

19) Yusuf Üstün, Muhittin Aydın, age, 11-12; Kooperatifçinin El Kitabı, Lalekent Konut Yapı Kooperatifi Birliği, Eğitim Yayınları Dizisi 1, Ankara 1995, s.6.

“risturn” denir. Ancak, yeri gelmişken belirtelim ki, kooperatiflerin amacı olumlu gelir-gider farkı elde etmekten ziyade ortaklarının ekonomilerini desteklemektir.

- ise bir kişinin alabileceği ortaklık payına ilişkin sınırlama bulunmamaktadır. Her ortak gücüne göre istediği kadar pay alma hakkına sahiptir.
- Şirketlerde sermaye miktarı belirli ve sabittir; kanunda öngörülen kurallar dâhilinde bu sermaye artırılabilir. Kooperatiflerde ise gönüllü ve serbest giriş (açık kapı) ilkesinin bir sonucu olarak sermaye değişkendir.

Ortak giriş ve çıkışları ile kooperatifin sermayesi kendiliğinden azalır ve çoğalır. Bu nedenle, sermaye şirketlerinde olduğu gibi sermayenin artırılıp azaltılması için bir usulün uygulanması gerekmemektedir. 1163 sayılı Kanunda açıkça hükme bağlandığı üzere, sermaye miktarı sınırlandırılarak kooperatif kurulamaz.²⁰

- Şirketlerde ortaklar koymuş oldukları sermaye payı miktarına göre oya sahipken, eşitlik esası kapsamında kooperatiflerde her ortak, ne kadar paya sahip olursa olsun sadece bir oya sahiptir (*bir ortak=bir oy ilkesi*).

Bu durumda, sermaye şirketlerinde ortaklar, sahip oldukları sermaye oranında şirket yönetiminde söz sahip olurlar. Kooperatiflerde ise demokratik yönetim ilkesi gereği herkes eşit olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olduğundan her ortak yönetimde yer alabilir.

4. Sonuç

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kooperatiflerin amacı, ortakların belirli ekonomik faaliyetlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumaktır.

Anılan Kanun ve Türk Ticaret Kanunu gereğince kooperatifler birer ticaret şirkettir. Ancak, kooperatifler zaman zaman dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve diğer ticaret şirketleri gibi kişi ve mal toplulukları ile karıştırılabilmektedir. Söz konusu özel hukuk tüzel kişileri ile kooperatiflerin benzer özellikleri bulunsa da, bu kuruluşlar çeşitli yönlerden farklı özellikleri haizdir.

Kişi birlikleri olan kooperatiflerin asıl amacı, ortaklarının ekonomisini geliştirmektir; kâr elde edip, bunu ortaklarına paylaşmak kooperatiflerin konusu ve amacı dışında kalır. Kooperatifler, ortaklarının ekonomisini iyileştirmek ve geliştirmek için karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet araçlarını kullanırlar.

Bu sebeple, kooperatiflerin amacı, diğer kişi ve mal topluluklarının amaçlarından farklıdır ve kooperatifleri anılan kuruluşlardan ayıran en temel unsur kuruluş amacıdır. Bunun yanında, kooperatiflerde odak kavram, sermaye değil, kişilerdir.

Dolayısıyla bu kuruluşları, bir araya gelmiş ve bir amaç doğrultusunda emek ve/veya sermayelerini bu amaca özgülemiş kişiler oluşturur.

²⁰) Ferhat Erçin, *age*, s.151.

Kaynakça

- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).
- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu (24.04.1983 tarihli ve 18027 sayılı R.G.).
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı R.G.).
- 5146 sayılı Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (07.05.2004 tarihli ve 25455 sayılı R.G.).
- 5253 sayılı Dernekler Kanunu (23.11.2004 tarihli ve 25649 sayılı R.G.).
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).
- 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (07.11.2012 tarihli ve 28460 sayılı R.G.).
- Anayasa Mahkemesinin 13.01.1987 tarihli ve E.1985/22, K.1987/2 sayılı kararı (05.07.1987 tarihli ve 19508 sayılı R.G.).
- Aypek, Nevzat, Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri ile Karşılaştırılması ve Yönetmelik Tespitler, Karınca Dergisi, Aralık 2003, S.804.
- Baş, Serkan, Kooperatiften Çıkma, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli 2006.
- Çağlayan, Ramazan, Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kısıtları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2016, S.7.
- Çiftçi Kılıçarslan, Mine, Kooperatiflerde Ortakların Hak ve Yükümlülüklerinin Kapsamı, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2019.
- Deryal, Yahya, Türk Hukukunda Kooperatiflerin Hukuki Niteliği Sorunu, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, Beta Basın Yayın, İstanbul 1998.
- Erçin, Ferhat, Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri, Der Yayınları, İstanbul 2005.
- Kooperatifçinin El Kitabı, Lalekent Konut Yapı Kooperatifi Birliği, Eğitim Yayınları Dizisi 1, Ankara 1995.
- Özmen, Kemal, Kooperatifler (Açıklamalı - Uygulamalı - İhtihatl), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal ve Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku-II, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.
- Üstün, Yusuf ve Aydın, Muhittin, Kooperatifler Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2014.

ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA DAHİL OLAN KOOPERATİF VE BİRLİKLER İLE İŞTİRAKLERİ TARAFINDAN DÜZENLENECEK RAPORLAR VE DÜZENLEMENİN YAPTIRIMI¹

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>

Soner ALTAŞ*

Özet

Kooperatiflerin ve birliklerin oy haklarının çoğunluğuna veya yönetim kontrolüne sahip oldukları ticaret şirketleri ile Şirketler Topluluğu oluşturmaları mümkündür. Şirketler topluluğu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bazı temel kurallara bağlanmıştır.

Bu kurallardan önem arz eden ve cezaî yaptırıma bağlanan hususlardan birisi rapor düzenleme yükümlülüğüdür. Bu çalışmada, şirketler topluluğuna dahil olan kooperatif ve birlikler ile bağlı şirketleri tarafından düzenlenmesi zorunlu olan raporlar ile rapor düzenleme yükümlülüğüne uyulmaması halinde uygulanacak cezalar ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: şirketler topluluğu, bağlı şirket, hakim şirket, bağlılık raporu, adli para cezası.

1. Giriş

Kooperatifler ve birlikler, Türk Ticaret Kanunu uyarınca ticaret şirketi sayılmaktadır. Dolayısıyla, ayrı kanunlar ile düzenlenmiş olsalar da, kooperatifler ve üst kuruluşları olan birlikler, Türk Ticaret Kanunu'nun bazı düzenlemelerine tabi olmaktadır. Kooperatif ve üst birlikleri ile bunların iştiraki olan ticaret şirketlerinin tabi olduğu düzenlemelerden birisi de şirketler topluluğudur².

*Dr., Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Başmüfettişi

1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.

2) Altaş, Soner, Kooperatiflere ve Üst Birliklerine Şirketler Topluluğu Hükümlerinin Uygulanması, Karınca Dergisi, Y.86, S.997, 2020, s.21

Ülkemizde şirketler topluluğu uygulaması uzun yıllar boyunca mevcut olmasına ve bu konuda vergi, sermaye piyasası, bankacılık hukuku alanlarında münferit düzenlemelere gidilmiş olmasına rağmen, mülga 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nun kanuni yedek akçe yarımına ilişkin 466'ncı maddesinin üçüncü fıkrasında "*İkinci fıkranın 3 numaralı bendi ve üçüncü fıkra hükümleri, gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştiraktan ibaret olan "Holding" şirketleri hakkında cari değildir.*" denilerek dolaylı bir şekilde holding şirket tanımlanmış, şirketler topluluğuna ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

13 Ocak 2011 tarihinde kabul edilen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu³ (TTK⁴) ise ekonomik hayat gerçeği ile hukuk kurallarının çelişmemesi gerektiği düşüncesiyle şirketler topluluğunu bazı temel kurallara bağlamıştır. Şirketler topluluğu, TTK'nın 195 ilâ 209uncu maddelerinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelerde dikkat çeken, ancak uygulamada yeterince bilinmemesi nedeniyle gözden kaçırılıp ihmal edilen hususlardan birisi bağlı şirketlerin yönetim organlarına getirilen bağlılık raporu düzenleme yükümlülüğüdür.

Anılan raporun hiç yahut usulüne uygun şekilde düzenlenmemesi, Kanunda, ayrıca cezaî yaptırıma bağlanmıştır. İşte bu çalışmada, şirketler topluluğuna dahil olan kooperatif ve birlikler ile bağlı şirketleri tarafından düzenlenmesi zorunlu olan raporlar ile rapor düzenleme yükümlülüğüne uyulmaması halinde uygulanacak cezalar ele alınacaktır.

2. Rapor Düzenlemekle Yükümlü Olan Kooperatif Ve Birlikler İle İştirakleri

Çalışmamızın konusunu şirketler topluluğuna dahil olan kooperatif ve birlikler ile bunların bağlı şirketleri oluşturmaktadır. Bir diğer deyişle, anılan yükümün kapsamına bütün kooperatif ve birlikler girmektedir.

Bu nedenle, öncelikle şirketler topluluğu ile hakim ve bağlı şirket kavramlarına açıklık getirmek ve hangi kooperatif ve birlikler ile iştiraklerinin kapsama girdiğini ortaya koymak yerinde olacaktır.

Her şeyden önce, şirketler topluluğundan bahsedebilmek için, hakim ve bağlı şirketlerin varlığı aranır.

TTK, şirketler topluluğu sistemini ticaret şirketleri üzerine kurmuş, bununla birlikte anılan sisteme dair bazı istisnalara da yer vermiştir. Buna göre, şirketler topluluğunun tepesinde, ticaret şirketi olmayan bir şirket, işletme veya gerçek bir kişi de bulunabilir⁵.

Hâkim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler

3) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 14 Şubat 2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

4) Çalışmamızda, 13 Ocak 2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "TTK" kısaltması kullanılmıştır.

5) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Yasama Dönemi: 23, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 96, Nr.112

topluluğunu oluşturur. Hâkim şirketler ana, bağlı şirketler ise yavru şirket konumundadır. Hakimiyetin belirlenmesinde ise kontrol ölçütüne bakılır. Bu açıklamalar ışığında, eğer bir kooperatif ve birlik, diğer bir ticaret şirketinin ⁶, doğrudan veya dolaylı olarak;

1. Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya
2. Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya
3. Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa;
4. Ya da bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa;

kooperatif veya birlik **hâkim**, diğeri **bağlı** şirkettir.

Bağlı (*yavru*) şirket, üzerinde doğrudan veya dolaylı hakimiyet uygulanan şirkettir. Hakim şirket ise başka bir şirkete veya şirketlere iradesini kabul ettiren şirketti ⁷. **Hâkimiyet yok ise, şirketler topluluğundan, bağlı ve hakim şirketten bahsedilemez.**

Diğer bir deyişle, şirketler topluluğundan bahsedebilmek için bir kooperatifin veya birliğin diğer bir ticaret şirketine sadece iştirak etmesi yeterli olmayıp, onun üzerinde hakimiyet kurmuş olması da gerekmektedir.

Ancak, hemen belirtelimki m.195/f.1'de şirketler topluluğunun genel kural olarak ticaret şirketleri (*kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketler*) arasında kurulabileceği ifade edilse ve buradan hâkim şirketin bir ticaret şirketi olabileceği sonucu çıkarılsa da, aynı maddenin beşinci fıkrasında hâkimin teşebbüs olması halinde de şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Konuya ilişkin olarak, Ticaret Sicili Yönetmeliği⁸ 'nin 105'inci maddesinde ise "*Kanunun 195'inci maddesinin dördüncü fıkrası anlamında, bir şirketler topluluğu, bir ticaret şirketi ile buna doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan en az iki ticaret şirketinden meydana gelir.*

Ticaret şirketi olmayan bir teşebbüse, doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan ticaret şirketleri sayısının ikiyi aştığı durumlarda da Kanunun 195'inci maddesinin beşinci fıkrası anlamında şirketler topluluğu meydana gelir ve teşebbüs topluluğun hâkimi olur. Hâkim şirket ana şirket, bağlı şirketler ise yavru şirket konumundadır." denilmiştir.

Bu çerçevede, **şirketler topluluğundan bahsedebilmek için, biri ana ikisi de yavru şirket olmak üzere en az üç ticaret şirketi bulunmalıdır. Eğer ana şirket bir ticaret şirketi değil de bir teşebbüs ise, bu durumda teşebbüse doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan ticaret şirketlerinin sayısının en az üç olması gerekir.**

6) TTK'nın 124'üncü maddesi uyarınca, ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir. Kollektif ile komandit şirket, "şahıs şirketi"; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise "sermaye şirketi" sayılır. 7) Çamoğlu, Ersin, Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku (10. bs.), Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005, s.1021

8) 27/1/2013 tarihli ve 28541 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

9) Altaş, 2020, s.25

Dolayısıyla, kooperatiflerin ve birliklerin en az % 51'ine iştirak edip oy haklarının çoğunluğuna veya yönetim kontrolüne sahip oldukları ticaret şirketi sayısı (anonim veya limited şirket olması önemli değildir) iki ve üzerinde ise, kooperatif veya birlik hakkında da Şirketler Topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır; bunların iştirak ettikleri şirketler ise bağlı şirket olarak değerlendirilir⁹.

Bu kısa açıklamadan sonra şirketler topluluğuna dahil olan kooperatif ve birlik ile bağlı şirketleri tarafından düzenlenmesi zorunlu olan, düzenlenmemesi halinde cezaî sorumluluk gerektiren raporlar, aşağıda ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

3. Kooperatif Veya Birliğin Bağlı Şirketleri Tarafından Düzenlenmesi Zorunlu Olan Rapor

TTK'nın 199'uncu maddesi uyarınca, şirketler topluluğuna dahil olan bağlı şirketin yönetim organı her yıl "**Bağlılık Raporu**" diye adlandırılan bir raporu hazırlamakla yükümlüdür.

Bu rapor bağlı şirketlerin kendi aralarındaki ve hâkim kooperatifle veya birlikle aralarındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin kayıp/yarar olarak sonuçlarını açıklar¹⁰.

Dolayısıyla, bağlı şirketin yönetim organı, faaliyet yılının ilk üç ayı içinde, şirketin hâkim kooperatifle/birlikle ve diğer bağlı şirketlerle ilişkileri hakkında bir "**bağlılık raporu**" düzenler. Bağlılık raporunda;

- Şirketin geçmiş faaliyet yılında hâkim kooperatifle veya birlikle, hâkim kooperatifle veya birliğe bağlı bir şirketle, hâkim kooperatifin veya birliğin yönlendirmesiyle onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığı tüm hukukî işlemlerin ve geçmiş faaliyet yılında hâkim kooperatifin veya birliğin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan tüm diğer önlemlerin açıklaması yapılır.
- Hukukî işlemlerde edimler ve karşı edimler, önlemlerde, önlemin sebebi ve şirket yönünden yarar ve zararları belirtilir.

Zarar denkleştirilmişse, bunun faaliyet yılı içinde fiilen nasıl gerçekleştiği veya şirketin sağladığı hangi menfaatlere ilişkin olarak bir istem hakkı tanındığı ayrıca bildirilir.

O faaliyet yılında açıklanması gereken bir hukuki işlem veya tedbir bulunmuyorsa, bu durum rapora yazılır¹¹.

Bağlılık raporu, doğru ve dürüst hesap verme ilkelerine uygun olmalıdır.

Raporun sonunda, bağlı şirketin yönetim organı, şirketin, hukukî işlemin yapıldığı veya önlemin alındığı veya alınmasından kaçınıldığı anda kendilerince bilinen hâl ve şartlara göre, her bir hukukî işlemde uygun bir karşı edim sağlanıp sağlanmadığını ve alınan veya alınmasından kaçınılan önlemin şirketi zarara uğratıp uğratmadığını açıklar.

10) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

11) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Şirket zarara uğramışsa, yönetim organı ayrıca zararın denkleştirilip denkleştirilmediğini de belirtir. Ancak, bu açıklama sadece yıllık faaliyet raporunda yer alır.

Yönetim organının hazırladığı raporun sonuç kısmı, yıllık faaliyet raporuna alınarak olağan genel kurula sunulan, böylece pay sahiplerinin aydınlatılmasında önemli rolü olan kısımdır.

Burada yönetim organı, faaliyet yılında gerçekleştirdiği tüm hukuki işlemleri ve alınan veya alınmayan tedbirleri değerlendirerek, bunların şirkete sağladığı fayda ve kayıpları ortaya koyacaktır.

Yönetim organı, değerlendirmesini, söz konusu işlemlerin veya tedbirlerin gerçekleştirilmesinin söz konusu olduğu sırada kendisi tarafından bilinen hal ve şartlar ışığında yapacaktır.

Her halükarda yönetim organı, ilgili her hukuki işlem için karşı edimin uygunluğunu değerlendirecek, uygun bir karşı edim alınmamışsa bundan doğan kaybın nasıl denkleştirildiğini açıklayacaktır. Alınan veya alınmasından kaçınılan tedbirler için de fayda/zarar analizi yapılacaktır¹².

4. Kooperatif Veya Birliğin Bağlı Şirketleri Tarafından Rapor Düzenlenmemesinin Yaptırımı

Bağlılık raporunun hazırlanmaması cezaî sorumluluk doğurur. **TTK**'nın 562'nci maddesinin üçüncü fıkrasının 13 Ocak 2011 tarihinde kabul edilen ilk halinde, bağlılık raporuna dair yükümlülüklerle uymayanlara iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası kadar adlî para cezası verilmesi öngörülmüştür.

Ancak, 26/06/2012 tarihli ve 6335¹³ sayılı Kanun ile anılan hapis cezası kaldırılmış, söz konusu fıkra **“199 uncu maddenin birinci ve dördüncü fıkralarına aykırı hareket edenler ikiyüz günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılır.”** şeklinde değiştirilerek yükümlülüğe aykırı davrananlara 200 günden başlayan adlî para cezası öngörülmüştür.

Bu bağlamda, **TTK**'nın 199'uncu maddesinin birinci fıkrasında öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması, bir diğer deyişle, bağlılık raporunun düzenlenmemesi ya da raporda Kanunun aradığı hususlara yer verilmemesi durumunda, bağlılık raporunu düzenlemekle yükümlü olan **bağlı şirketin yönetim organı üyelerine ikiyüz günden az olmamak üzere -4.000 TL'den 73.000 TL'ye kadar¹⁴- adlî para cezası** verilir.

12) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

13) 26/06/2012 tarihli ve 6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 30 Haziran 2012 tarihli ve 28339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

14) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 52'nci maddesinin birinci fıkrasında adlî para cezasının “beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesi”nden ibaret olduğu belirtilmiştir. TCK'nın bahsi geçen 52nci maddesinin ikinci fıkrasında ise bir gün karşılığı adlî para cezasının miktarının en az yirmi, en fazla yüz Türk Lirası olması hükmü bağlanmış ve miktarın -bu alt ve üst sınırlar arasında- kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edileceği ifade edilmiştir. Bu hükümler çerçevesinde, TTK'nın 199'uncu maddesinin birinci fıkrasına aykırı hareket edenlere, 4.000 (200x20=4.000) TL'den 73.000 (730x100=73.000) TL'ye kadar adlî para cezası verilir.

5. Hâkim Şirket Olarak Kooperatif Veya Birlik Tarafından Düzenlenecek Olan Rapor

TTK'nın 199'uncu maddesinde düzenlenen bir diğer rapor da, şirketler topluluğunun tepesindeki hakim şirket ya da teşebbüs tarafından düzenlenecek olan rapordur.

Ancak, hemen belirtelim ki, bu rapor, düzenlenmesi şarta bağlı olan bir rapordur.

Bir diğer deyişle, bağlılık raporu gibi her yıl düzenlenmesi zorunlu olan bir rapor değildir. Raporun düzenlenme koşulu, **TTK**'da belirtilen kişilerin talepte bulunmasıdır. Talep üzerine anılan raporu düzenleme zorunluluğu doğmaktadır.

Buna göre, hâkim şirket olarak kooperatif veya birliğin yönetim kurulu üyelerinden her biri, yönetim kurulu başkanından;

- Bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile üç aylık hesap sonuçları,
- Hâkim kooperatifin veya birliğin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim kooperatif veya birliğin ve bağlı şirketlerin ortakları ve bunların yakınlarıyla ilişkileri;
- Yaptıkları işlemler ve bunların sonuç ve etkileri

hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bir rapor hazırlattırıp yönetim kuruluna sunmasını ve bunun sonuç kısmının yıllık rapor ile denetleme raporuna eklenmesini isteyebilir.

Bu düzenlemenin amacı, hâkim kooperatifin veya birliğin yönetim kurulu üyelerine, konsolide bir finansal ve malvarlıksal resim vererek onlara denetim ve gözetim yapma, gerektiğinde önlem alma, fikir edinme olanağını sağlamaktır.

Bilgi alma hakkı bağlı şirketlerin birbirleriyle, pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkilerini de kapsadığından, hüküm şeffaflığa da yardımcı olur. Hâkim kooperatifin veya birliğin bu raporu kendi bilgi ve olanaklarıyla hazırlaması hem güçtür; hem de böyle bir rapor amaca tam olarak hizmet edemez.

Bu sebeple **TTK**'nın anılan maddesi bağlı şirketlerin de gerekli bilgi ve belgeleri vermelerini açıkça ve emredici nitelikte öngörmüştür¹⁵.

Bağlı şirketler, red için yoruma yer bırakmayacak açıklıkta bir haklı sebebin varlığını ispat edemedikleri takdirde, bu raporun hazırlanması için gerekli olan bilgi ve belgeleri hâkim kooperatifin veya birliğin bu işle görevlendirilen uzmanlarına vermekle yükümlüdürler.

Ancak, bağlı şirket haklı bir sebebin bulunması halinde bilgi ve belge vermeyi reddedebilir. İstenen bilginin hükmün amacı dışında, meselâ bir haberde, davada, diğer bir raporda, bir kitapta kullanılacak olması, rakibe, potansiyel rakibe veya yabancılara verilme tehlikesi taşıması, bu hüküm anlamında haklı sebeptir¹⁶.

15) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*

16) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*

6. Hâkim Şirket Olarak Kooperatif Veya Birlik Tarafından Rapor Düzenlenmemesinin Yaptırımı

TTK, bu düzenlemeye aykırılık hali için de cezaî sorumluluk öngörmüştür. **TTK**'nın 199'uncu maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması, yani hâkim kooperatifin veya birliğin yönetim kurulu üyeleri talep ettiği halde söz konusu raporun hazırlatılıp yönetim kuruluna sunulmaması ya da eksik bilgi ile hazırlanması veyahut bağlı şirketlerin haklı bir sebep olmaksızın bu raporun hazırlanması için gerekli olan bilgi ve belgeleri hâkim kooperatifin veya birliğin bu işle görevlendirilen uzmanlarına vermemeleri durumunda, sorumlularına, **ikiyüz günden az olmamak üzere -4.000 TL'den 73.000 TL'ye kadar - adli para cezası** verilir.

7. Özet Ve Sonuç

Kooperatiflerin ve birliklerin en az % 51'ine iştirak edip oy haklarının çoğunluğuna veya yönetim kontrolüne sahip oldukları ticaret şirketi iki ve üzerinde ise, kooperatif veya birlik hakkında da Şirketler Topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır; bunların iştirak ettikleri şirketler ise bağlı şirket olarak değerlendirilir.

Hâkimiyet yok ise, şirketler topluluğundan, bağlı ve hakim şirketten bahsedilemez.

Kooperatif veya birliğin iştirakleri ile birlikte şirketler topluluğu oluşturması halinde, bağlı şirketin yönetim organı, faaliyet yılının ilk üç ayı içinde, şirketin hâkim kooperatif veya birlikle ve diğer bağlı şirketlerle ilişkileri hakkında bir bağlılık raporu düzenlemek zorundadır.

Bu raporu düzenlenmeyen ya da raporda **TTK**'nın aradığı hususlara yer vermeyen **bağlı şirketin yönetim organı üyelerine, 4.000 TL'den 73.000 TL'ye kadar¹⁷ adli para** cezası verilir.

Bağlılık raporu haricinde, hâkim kooperatifin veya birliğin yönetim kurulu üyelerinden her biri, yönetim kurulu başkanından; bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile üç aylık hesap sonuçları, hâkim kooperatifin veya birliğin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim kooperatifin veya birliğin ve bağlı şirketlerin ortakları ve bunların yakınlarıyla ilişkileri; yaptıkları işlemler ve bunların sonuç ve etkileri hakkında, bir rapor hazırlattırıp yönetim kuruluna sunmasını ve bunun sonuç kısmının yıllık rapor ile denetleme raporuna eklenmesini de isteyebilirler.

Ancak, bu rapor bağlılık raporu gibi her yıl düzenlenmesi zorunlu olan bir rapor değildir.

Talep varsa, bu rapor düzenlenir.

Talep edilmesine rağmen anılan raporun hazırlatılıp hakim kooperatifin veya birliğin yönetim kuruluna sunulmaması ya da eksik bilgi ile hazırlanması veyahut bağlı şirketlerin haklı bir sebep olmaksızın bu raporun hazırlanması için gerekli olan bilgi ve belgeleri hâkim şirketin

¹⁷) Hesaplama için bkz. Dipnot (14)

bu işle görevlendirilen uzmanlarına vermemeleri durumunda da, **sorumlular, 4.000 TL'den 73.000 TL'ye kadar adli para cezası** ile tecziye edilirler.

Söz konusu adli para cezalarına muhatap olmamak için, şirketler topluluğunu oluşturan kooperatif ve birliklerin özellikle bağlı şirketlerinin yönetim organı üyelerinin bağlılık raporunu her yıl düzenli olarak ve zamanında hazırlamaları ve bu raporun sonuç kısmına yine her yıl düzenlemeleri gereken yıllık faaliyet raporunda yer vermeleri menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça

Altaş, Soner (2020). Kooperatiflere ve Üst Birliklerine Şirketler Topluluğu Hükümlerinin Uygulanması. Karınca Dergisi, Y.86, S.997, s.21-25

Çamoğlu, Ersin, Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal (2005). Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku (10.bs.). İstanbul:Arıkan Yayınevi.

T.C. Yasalar (14.02.2011) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (27846 sayılı)

T.C. Yönetmelikler (27.01.2013) Ticaret Sicili Yönetmeliği, Ankara: Resmi Gazete (28541 sayılı)

Komisyon Raporu: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Yasama Dönemi: 23, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 96, Nr.112

TÜRKİYE SU ÜRÜNLERİ KOOPERATİFLERİNDE ÜST ÖRGÜTLENME

(İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği Örneği)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4601-776X>

Kadir DOĞAN*

Özet

Kooperatiflerde üst örgütlenme, ortakları arasındaki yardımlaşma, dayanışma ve güç birliğini arttırmak için aynı konudaki kooperatiflerle bir araya gelerek aşağıdan yukarıya doğru örgütlenmesidir.

Türkiye’de su ürünleri kooperatifleri Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 31.01.2020 verilerine göre 563 su ürünleri birim kooperatifi, 17 su ürünleri kooperatif bölge birliği ve 1 su ürünleri kooperatifi merkez birliği olarak örgütlenmişlerdir.

Bu çalışmanın materyalini oluşturan S.S. *İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği* 1980 yılında kurulmuş ve faaliyetini günümüzde de sürdürmektedir.

İstanbul’da faaliyet gösteren kooperatiflerden %70,8’inin bölge birliğine katıldığı, ortak olan 34 kooperatif içerisinde 2.440 balıkçının örgütlenme içerisinde faaliyet gösterdiği saptanmıştır.

Bölge birliğine ortak olma oranları; 1980-1989 yılları arasında %23,5, 1990-1999 yılları arasında %17,6, 2000-2009 yılları arasında %38,3 ve 2010 ve sonraki yıllarda ise %20,6 oranında olduğu kaydedilmiştir. Bölge birliğinin ortaklarına yönelik kooperatifçilik, balıkçılık, eğitim, pazarlama konularında güvenilir ve öncü organizasyonlar yaptığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Su ürünleri kooperatifi, Balıkçı, Örgütlenme.

1. Giriş

Kooperatiflerde üst örgütlenme, birim kooperatiflerin tek başlarına yapamadıkları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri ekonomik ve sosyal güçlerini bir araya getirerek, aşağıdan yukarıya doğru, piramit biçiminde dikey olarak örgütlenmesidir (*Mülayim, 1992, Arpa, 2015, Doğan 2017*).

* *İstanbul Üniversitesi, Su Bilimleri Fakültesi*

E-mail: kadogan@istanbul.edu.tr

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kooperatiflerin dikey örgütlenmesine olanak sağlayarak kooperatiflerin güç birliğinde olmasını kolaylaştırmıştır. Kooperatifler, ortakları arasındaki yardımlaşma, dayanışma ve güç birliğini artırmak amacıyla aynı üretim sektöründeki kooperatiflerle bir araya gelerek birlikler şeklinde ve birliklerin aynı amaçla bir araya gelerek merkez birliklerini oluşturmuşlardır.

Ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığı 2019 yılı sonu verilerine göre 563 birim su ürünleri kooperatifi, 17 su ürünleri kooperatifi bölge birliği ve 1 su ürünleri kooperatifi merkez birliği bulunmaktadır (*TOB-TRGM, 2020*).

İstanbul, bulunduğu tarihi ve coğrafi konumundan dolayı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bakımından önemli bir yerleşim yeridir. İstanbul Kuzeyinde Karadeniz, Güneyinde Marmara Denizi ve şehri ikiye bölen İstanbul Boğazının her iki yakasında yer alan idari açıdan 32 ilçeye sahip üç tarafı denizlerle çevrili bir yarım ada konumundadır. Bu açıdan yüksek balıkçılık potansiyeline sahiptir ve balıkçılığı geliştirmek için 32 ilçenin 21'inde kurulmuş ve faaliyetine devam eden 47 su ürünleri kooperatifi bulunmaktadır.

Bu çalışmada, İstanbul balıkçılığı, su ürünleri kooperatifleri ve kooperatiflerin üst örgütlenme biçimleri analiz edilecektir. Çalışma 2019 yılı içerisinde İstanbul ili su ürünleri kooperatiflerinin bulunduğu 21 ilçe ve kooperatiflerin bağlı olduğu limanlar ziyaret edilerek gerekli bilgiler kooperatif yöneticileri ile yüz yüze görüşülerek orijinal veriler elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda mevcut su ürünleri kooperatiflerinin üst örgütlenmeye bakış açıları ve örgütlenme biçimleri ve *İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği*'nin çalışmaları analiz edilecektir.

2. Türkiye'de Su Ürünleri Kooperatiflerinin Mevcut Durumu

Türkiye'de balıkçılık potansiyelini değerlendirmek, geliştirmek ve balıkçılık organizasyonunu yapabilmek için 1942 yılı sonlarında Halk Bankası öncülüğünde Ticaret Bakanlığı görevlendirilmiştir. Halk Bankası girişimleri sonucu ilk kooperatif 3 Mart 1943 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) onayınca *İstanbul Balık Avcıları İstihsal ve Kredi Satış Kooperatifi kurulmuş ve kooperatifin* ilk ortağı zamanın Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmuştur (*Özbilge, 1946; Arısoy, 1965; Arpa, 2015; Doğan, 2017*).

Kooperatifçilik hareketi ile 1943-1951 yılları arasında balıkçılık potansiyelinin ve kaynağın yoğun olduğu illerde su ürünleri kooperatifleri faaliyete geçmiştir. İlk kurulan ve faaliyetlerine başlayan kooperatifler arasında, 6 kooperatif ile Trabzon, 4 kooperatif ile İstanbul, 3'er kooperatif ile Balıkesir, Çanakkale ve Ordu illeri balıkçıların kooperatifleşmesi konusunda öncü iller olmuşlardır. Ülke düzeyinde ilk kurulduğu 1943 yılında bir adet olan su ürünleri kooperatif sayısı, 1965 yılında 36, 1967 yılında 44, 1969 yılında 88 ve 1970 yılında ise 112 seviyesine ulaşmıştır (*Uras, 1972; Arpa, 2015; Doğan, 2017*).

Balıkçılık kooperatiflerinde esas örgütlenme konusundaki bilinçlenme ve kooperatif kuruluşu sayısındaki rakamsal artışlar öncelikle 1969 yılında 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun çıkması 1971 yılında ise 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun çıkması ile gerçekleşmiştir. Adı geçen kanunların yürürlüğe girmesiyle birlikte ülkemizdeki birim kooperatifler ve üst örgütlenmede artışlar kaydedilmiştir. Türkiye su ürünleri kooperatiflerinin yıllar itibarıyla gelişmeleri ve dikey örgütlenmeleri Tablo 1'de verilmiştir.

Türkiye’de günümüzde bütün coğrafi bölgelerimizde iç sularda ve denizlerde avcılık, yetiştiricilik faaliyetinde bulunmak amacıyla organize olmuş ve örgütlenmiş 68 ilde, Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 31.01.2020 tarihi verilerine göre 563 su ürünleri birim kooperatif, kooperatiflere ortak 30.362 balıkçı, 17 kooperatif bölge birliği ve birliğe ortak 229 birim kooperatif ve 14.284 ortak balıkçı bulunmaktadır. Ayrıca birim kooperatiflerin belirli bir seviyeye ulaşması sonucu dikey örgütlenme ile kooperatif bölge birlikleri ve merkez birliği şeklinde örgütlenmişlerdir. 196 birim kooperatifin ve 14 bölge birliğinin örgütlenmesi sonucu 1 merkez birliği bulunmaktadır (TOB-TRGM, 2020).

Tablo 1. Türkiye Su Ürünleri Kooperatifleri Tarihsel Gelişimi

Yıllar	Birim Kooperatif		Kooperatif Bölge Birliği			Kooperatif Merkez Birliği			
	Kooperatif	Ortak Balıkçı	Kooperatif	Ortak	Ortak Balıkçı	Merkez Birliği	Ortak Birlik	Ortak	Ortak Sayısı
1973 ¹	133	5.600	4	45	1.743	-	-	-	-
1980 ²	227	14.750	6	55	2.586	-	-	-	-
1985 ³	260	16.940	6	85	5.281	-	-	-	-
1989 ³	421	21.703	8	115	8.250	-	-	-	-
1990 ³	208	14.500	2	45	4.567	-	-	-	-
1995 ³	312	15.783	4	51	5.054	-	-	-	-
2000 ³	379	17.329	5	77	9.680	-	-	-	-
2003 ³	413	21.719	8	111	9.800	1	7	97	6.200
2005 ³	479	25.325	12	160	11.150	1	8	111	6.801
2006 ³	501	27.072	13	158	11.174	1	8	120	7.736
2007 ³	519	28.162	13	178	11.189	1	11	159	9.722
2008 ³	523	28.400	14	197	12.013	1	11	174	10.144
2009 ⁴	522	29.198	14	200	11.945	1	12	180	10.420
2010 ³	550	29.957	14	202	12.377	1	12	182	10.824
2011 ³	557	30.021	15	207	13.539	1	12	179	10.935
2012 ³	574	30.893	16	212	13.020	1	13	185	10.416
2013 ³	572	31.070	16	210	13.053	1	13	184	10.490
2014 ³	559	29.997	16	224	14.549	1	15	215	13.457
2015	547	30.568	16	225	14.718	1	15	216	13.626
2016	552	30.817	16	223	14.713	1	15	216	13.652
2017	550	30.853	17	227	13.943	1	14	195	11.584
2018	551	30.865	17	229	13.833	1	14	199	11.608
2019	563	30.362	17	229	14.284	1	14	196	11.383

Kaynak: GTHBSÜGM,1975; TOBSÜDB, 1982; GTHB, 2015; Doğan ve Timur, 2010; Doğan, 2016; TOB-TRGM. 2020

Tablo 1’de görüldüğü gibi 1973 yılında 133 olan birim kooperatif sayısı 1980 yılında 227, 1989 yılında 421, 1995 yılında 312, 2000 yılında 379, 2005 yılında 479, 2010 yılında 550, 2015 yılında 547, 2017 yılında 550, 2018 yılında 551 ve 2019 yılında ise 563 seviyesine ulaşmıştır.

3. İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri

İstanbul, Avrupa ile Asya kıtaları arasında köprü görevi gören Marmara Denizi’ne kıyısı olan ve İstanbul Boğazı boyunca uzanmış sanayi, ticaret, ulaşım, tarihi ve kültürel zenginliklere sahip bir metropoldür.

İstanbul sahip olduğu 15,5 milyonluk nüfusu (**TÜİK, 2020**) ile dünyada birçok ülkeden fazla nüfusa sahip, Türkiye’deki ekonomik şirketlerin yaklaşık üçte birini, milli gelirin yaklaşık %27’sini, dış ticaretin %55’ini gerçekleştiren bir mega kenttir (**Avdagıç, 2020**)

İstanbul sadece ekonomisiyle değil, hizmet sektörü, bilim ve teknoloji kuruluşları, sanat ve kültür hareketleri ile de ülkemizin yurt dışına açılan penceresi konumundadır.

İstanbul bu özelliklerinin yanında coğrafi konumu bakımından balıkçılığın en önemli merkezlerinden biridir.

Türkiye’nin en modern, işlem hacmi en yüksek balık haline, toplam balıkçı teknelerinin %15.0’ine sahiptir (BSGM, 2020).

Ayrıca ülkemizde kurulu bulunan toplam su ürünleri kooperatiflerinin %8,4’üne ortak balıkçı sayısının da %10,8’ine sahiptir (**Doğan, 2018**).

İstanbul, mevcut balıkçılık potansiyeli ve sayısından dolayı balıkçılık örgütlenmesine önem vermiş bir il konumundadır. İstanbul ili su ürünleri kooperatiflerinin ilçelere göre dağılımları yıllar itibariyle Tablo 2’de verilmiştir.

Toplam kooperatif sayısı 2002 yılı verilerine göre 34 kooperatif ve kooperatiflere ortak balıkçı sayısı 2.427 (**Timur ve Doğan, 2003**) iken yıllara göre artışlar kaydedilmiştir.

Toplam kooperatif ve balıkçı ortak sayıları sırası ile 2012 yılında 52 kooperatif ve 3.959 balıkçı ortağı, 2016 yılında 49 kooperatif ve 3.696 balıkçı, 2017 yılında 48 kooperatif ve 3.716 balıkçı ve 2019 yılı sonunda ise 47 kooperatif ve 3.700 balıkçı ortağı bulunmaktadır (**İstanbul.tarimorman.gov.tr, Doğan, 2017, Doğan, 2018**).

İstanbul’da örgütlenmiş balıkçılık faaliyetinde bulunan kooperatiflerin dağılımları ilçelerin coğrafi yapısı ve balıkçılık potansiyeline göre değişiklik göstermektedir.

Toplam 47 kooperatifin ilçelere göre dağılımında 8 kooperatif ve 879 balıkçı ortağıyla Sarıyer ilçesi ilk sırada gelmektedir.

Sarıyer ilçesini 6 kooperatif ve 416 balıkçısıyla Beykoz, 4 kooperatif ve 246 balıkçısıyla Adalar, 3 kooperatif ve 201 balıkçısıyla Fatih, 3 kooperatif ve 199 balıkçısıyla Büyükçekmece, 3 kooperatif ve 149 balıkçısıyla Kadıköy, 3 kooperatif ve 161 balıkçısıyla Üsküdar ilçeleri takip etmektedir.

Bir kooperatif ve 40 balıkçısı ile ilçeler arasında Beşiktaş ve 38 balıkçı ortağıyla Eyüp ilçeleri son sıralarda yer almaktadır (**Doğan, 2018**).

Tablo 2. İstanbul İli Su Ürünleri Kooperatiflerinin İlçelere Göre Dağılımı (2019)

İlçeler	2002		2012		2016		2017		2019	
	Adet	Ortak Sayısı	Adet	Ortak Sayısı	Adet	Ortak Sayısı	Adet	Ortak Sayısı	Adet	Ortak Sayısı
Adalar	4	201	4	265	4	243	4	244	4	246
Arnavutköy	1	25	1	172	1	166	1	156	1	138
Avcılar	1	110	1	117	1	166	1	116	1	125
Bakırköy	1	80	2	94	2	122	2	112	2	121
Başakşehir	-	-	1	15	-	-	-	-	-	-
Beşiktaş	1	28	1	57	1	54	1	45	1	40
Beykoz	4	189	6	395	6	420	6	414	6	416
Beyoğlu	0	0	1	59	1	51	1	51	1	52
Büyüçekmece	1	132	3	238	3	202	3	204	3	199
Çatalca	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Eyüp	0	0	2	81	1	39	1	39	1	38
Fatih (Eminönü)	5	496	5	314	5	189	3	171	3	201
Küçükçekmece	1	116	1	236	1	221	1	190	1	217
Kadıköy	2	146	4	185	4	150	3	156	3	149
Kartal	1	122	1	78	1	75	1	74	1	85
Maltepe	1	32	1	37	1	35	1	35	1	50
Pendik	1	60	1	37	1	53	1	55	1	53
Sarıyer	5	362	8	898	7	856	8	883	8	879
Silivri	1	40	2	107	2	121	2	134	2	130
Şile	1	16	2	197	2	156	2	150	2	154
Tuzla	1	52	1	73	1	73	1	108	1	102
Üsküdar	1	74	3	174	3	159	3	153	3	161
Zeytinburnu	1	146	1	130	1	145	1	145	1	144
TOPLAM	34	2427	52	3.959	49	3.696	47	3.635	47	3.700

4. Su Ürünleri Kooperatiflerinin Üst Örgütlenmesi

Su ürünleri kooperatiflerinde dikey örgütlenme ve kooperatif birlikleri oluşturulması ile ilgili maddelere 1163 sayılı Kooperatifler Kanun'da yer verilmektedir. Kooperatif örgütlenmesiyle ilgili kooperatifler kanununun 70'inci maddesinde, *kooperatiflerin müşterek menfaatlerini korumak, amaçlarını gerçekleştirmek için iktisadi faaliyette bulunmak, faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek, dış memleketlerle olan münasebetlerini düzenlemek, kooperatifçiliği geliştirmek ve eğitim yapmak, kooperatifçilik konularında tavsiyelerde bulunmak gibi hizmetlerin yerine getirilmesi için, kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği kurulumu*, ifadesi yer almaktadır. Kanunun 71'inci maddesinde

ise kooperatif bölge birliklerinin kuruluşuna yer vermiştir. Aynı kanunun 72. maddesinde, *konuları aynı veya birbiriyile ilgili nitelikte olan 7 veya daha çok kooperatif tarafından birlikler kurulabileceği anasözleşmelerinde tesbit edilebilir*, şeklinde ifade edilerek kooperatif bölge birlikleri oluşturulmuştur.

Aynı kanunun ek maddesinde ise aynı bölgede aynı çalışma konularında birden fazla kooperatif birliği kurulamaz, hükmü yer almaktadır.

O yüzden bakanlık tarafından belirlenen bölgelerde sadece tek kooperatif bölge birliği kurulabilmektedir.

Ülkemizde su ürünleri kooperatifleri de 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında buldukları bölgelerde birim kooperatifler amaçları doğrultusunda bir araya gelerek örgütlenmiş ve su ürünleri bölge birliği oluşturmuşlardır.

Su ürünleri kooperatiflerinde birlik kurmanın amacı, ortak kooperatiflerin su ürünlerini değerlendirme ve pazarlama konularındaki müşterek menfaatlerini korumak, bu hususta iktisadi faaliyette bulunmak, faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek, dış memleketlerle olan münasebetlerini düzenlemek, kooperatifçiliği geliştirmek ve ihtiyaç duyulan hususlarda eğitimlerine yardımcı olmaktır.

Bu amaçla ülke düzeyinde su ürünleri kooperatifleri de öncelikle birim kooperatifi, aynı bölgede faaliyet gösteren birim kooperatifleri bölge birliği, bölge birlikleri de dikey örgütlenerek merkez birliğini kurarak dikey örgütlenmeyi gerçekleştirmişlerdir.

5. Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birlikleri

Kooperatiflerin bağlı olduğu 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve kooperatif anasözleşmesi doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla birim kooperatifler yasalar çerçevesinde örgütlenerek bölge birliklerini kumuşlardır.

Türkiye’de 2019 yılı sonu verilerine göre 563 birim kooperatiften %40,9’u üst örgütlenmeye olumlu bakarak 17 Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birliği kuruluşunu gerçekleştirmişlerdir (**tarim.gov.tr, 2020**).

Not. Tarım ve Orman Bakanlığı tarımsal örgütlenme tablosunda 17 Su Ürünleri Bölge Birliği gözükmesine rağmen 1968 yılında kurulan Marmara Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği 2014 yılında tasfiye genel kurulu yaparak faaliyetini sonlandırmıştır.

Ancak tasfiye işlemi devam ettiği için tabloda faal olarak gözükmemektedir.

Türkiye’de günümüzde su ürünlerinde örgütlenmesini tamamlayan ve faal olarak işlevini sürdüren 16 su ürünleri bölge birliği bulunmaktadır.

Ülkemizde faal olarak çalışır durumda olan bölge birliği sayısı, ortak olan kooperatif sayısı ve hangi tarihlerde kuruldukları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Su Ürünleri Kooperatif Bölge Birliklerine Ortak Kooperatif ve Ortak Sayıları (2019)

Kooperatif Birliğinin Adı	Birliğin Kuruluş Tarihi	Bağlı Kooperatif Sayısı	Bağlı Ortak Sayısı
Doğu Karadeniz Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	1979	22	1.616
İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	1980	34	2.850
İzmir Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	1992	20	1.349
Balıkesir Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2000	14	800
Çanakkale Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2001	22	515
Muğla Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2001	14	722
Mersin Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2002	9	552
Antalya Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2004	10	630
Samsun Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği*	2004	10	1.062
Adana Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2005	8	582
Hatay Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2005	7	322
Sinop Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2005	8	443
Tekirdağ Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2007	8	375
Rize-Artvin Bölgeleri Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2010	10	1.330
Kocaeli Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2011	10	589
Aydın Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	2017	12	700
Toplam		218	14.437

Kaynak. tarim.gov.tr,2020, <https://www.sur.coop/>, 2020

Tablo 3’de belirtilen ve aktif balıkçılık faaliyetinde bulunan su ürünleri kooperatifleri bölge birlikleri buldukları alanlarda birim kooperatiflere hizmet vermektedirler.

Kendi bölgelerini temsilen 197 kooperatiften oluşan 14 kooperatif bölge birliği bir araya gelip örgütlenerek merkez birliğini (SÜR-KOOP) oluşturmuşlardır (tarim.gov.tr, 2020, sur.coop/, 2020).

6. İstanbul Bölge Birliği ve Birliğe Bağlı Kooperatifler

İstanbul, balıkçılık açısından ülkemizdeki öncülüğünü kooperatiflerin dikey olarak örgütlenmesinde de göstermiştir.

İstanbul’da ilk su ürünleri kooperatifleri bölge birliği olarak *Marmara Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği* 24.12.1968 yılında kurulmuştur (Ticaret Sicil Gazetesi, Arpa, 2015).

Birlik sadece İstanbul’daki kooperatiflere değil Marmara Bölgesi’ndeki kooperatif ve balıkçılara hizmet vermiştir.

Birlik, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun (Ek: 6/10/1988 - 3476/17 md. ilgili bakanlık tarafından bölgeler belirlendiği takdirde, bu bölgelerde aynı çalışma konularına sahip birden

fazla kooperatif birliği kurulamaz) ilgili ek maddesi gereği 2014 yılında yaptığı genel kurulda tasfiye kararı almış ve işlemine son vermiştir.

Ancak alınan tasfiye kararı sonrasında tasfiye işlemi sonuşlandırılmamış, tasfiye işlemleri günümüzde de devam etmektedir ve bakanlığın tarımsal örgütlenme tablosunda sayısal olarak yer almaktadır.

Burada lkemizin balıkçılık ve su ürünleri kooperatifi sayısı bakımından nc olan İstanbul ilindeki S.S. *İstanbul Bölgesi Su rnleri Kooperatifler Birliği*'nin çalışmaları, bünyesinde bulunan kooperatiflere ve balıkçılığa yaptığı, yapmakta olduğu işlevler değerlendirilmektedir.

Kaynak, <http://www.istanbulkooperatiflerbirligi.com/>

S.S. İstanbul Bölgesi Su rnleri Kooperatifler Birliği 1980 yılında bölgedeki su ürünleri kooperatiflerinin bir araya gelerek oluşturdukları birliktir. Birlik ilk kurulduğunda adı *İstanbul Bölgesi Su rnleri üretim ve Değerlendirme Kooperatifler Birliği* iken 06.02.1991 yılında yapılan genel kurulda alınan karar sonrası adı değerlendirilmiştir (Ticaret Sicil Gazetesi).

İstanbul ilinde, günümüzde Karadeniz, Marmara Denizi ve İstanbul Boğazına kıyısı olan 21 ile sınırlarında kurulmuş ve balıkçılık faaliyetinde bulunan 47 su ürünleri kooperatiflerinden dikey örgütlenmeye olumlu bakan (%70,8)'inin bölge birliğine katıldığı, ortak olan 34 kooperatif içerisinde 2.440 balıkçının örgütlenme içerisinde faaliyet gösterdiği saptanmıştır.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun açık kapı ilkesi ile gönüllü olarak kooperatife girip çıkması sağlandığından bölge birliğine ortaklık ve ortaklıktan ıkışlar gerçekleşmiştir.

Bu yüzden birliğe ortak olan kooperatif sayısı yıllar öncesinde 38 iken günümüzde 34'e dşmştir.

Kooperatiflerde birliğe kaydolma oranlarının yıllara göre değerliği ve bu oranların; 1980-1989 yılları arasında %23,5, 1990-1999 yılları arasında %17,6, 2000-2009 yılları arasında %38,3 ve 2010 ve sonraki yıllarda ise %20,6 oranında olduğu saptanmıştır. *Birliğe bağlı kooperatiflerin ortak olma tarihleri ve ortak sayıları listesi Tablo 4'de verilmiştir. İstanbul Bölgesi Su rnleri Kooperatifler Birliği* 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında genel kurulda yapılan seçim sonrası yöneticiler görevlendirilmektedir.

Bölge birliğine bağlı farklı birim kooperatif yöneticilerinden 5 yönetim kurulu yesi, 3 de denetim kurulu yesi olmak üzere 8 yönetici görev yapmaktadırlar. Yönetim kurulu yeleri genel kuruldan aldıkları yetkilerle kuruluş amacını gerçekleştirmek ve ortakların ekonomik çıkarları için merkezi ve yerel resmi kurum ve balıkçılarla çeşitli faaliyetler düzenleyerek çalışmalarına devam etmektedir. Birlik kooperatifçilik, yönetim ve balıkçılık konularında ortaklarının amaçları doğrultusunda kamu ve sivil toplum örgütleri ile alıştay ve toplantılar yapmaktadır.

Tablo 4. İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği Ortak Sayıları (2019)

Sıra No	Kooperatif Adı	Kooperatifin Kuruluş Yılı	Birliğe Katılım Tarihi	Otak Sayısı	Tekne Sayısı
1	Anadoluhisarı Su Ürünleri Kooperatifi	1978	1980	36	25
2	Ortaköy Su Ürünleri Kooperatifi	1978	1980	40	30
3	Rumelikavağı Su Ürünleri Kooperatifi	1971	1982	174	60
4	Sarıyer İlçesi Merkez Su Ürünleri Kooperatifi	1971	1982	83	20
5	Anadolukavağı Su Ürünleri Kooperatifi	1972	1986	40	30
6	Garipçe Köyü Su Ürünleri Kooperatifi	1971	1986	108	56
7	Silivri Su Ürünleri Kooperatifi	1982	1986	60	40
8	Bostancı Su Ürünleri Kooperatifi	1988	1989	34	22
9	Adalar Su Ürünleri Kooperatifi	1972	1991	45	45
10	Üsküdar Su Ürünleri Kooperatifi	1982	1992	65	44
11	Beykoz Su Ürünleri Kooperatifi	1993	1993	74	43
12	Burgazada Su Ürünleri Kooperatifi	1997	1998	54	24
13	Kartal Su Ürünleri Kooperatifi	1985	1998	85	55
14	Yeniköy Mahallesi Su Ürünleri Kooperatifi	1999	1999	33	17
15	Zeytinburnu İlçesi Su Ürünleri Kooperatifi	1999	2002	144	144
16	Fatih Su Ürünleri Kooperatifi	1997	2002	87	60
17	Kadıköy Su Ürünleri Kooperatifi	1982	2002	73	27
18	Şile İlçesi Merkez Su Ürünleri Kooperatifi	2000	2002	84	108
19	Eminönü İlçesi Su Ürünleri Kooperatifi	2001	2004	78	63
20	Güzelce Mah. Su Ürünleri Kooperatifi	2004	2004	50	50
21	Mimarsinan Merkez Mahallesi Su Ürünleri Kooperatifi	2004	2004	37	30
22	Çengelköy, Havuzbaşı Mahalleleri Su Ürünleri Kooperatifi	2003	2005	52	35
23	Selimpaşa Beldesi Su Ürünleri Kooperatifi	2005	2005	70	35
24	Beyoğlu Su Ürünleri Kooperatifi	2005	2007	52	45
25	İstinye Mahallesi Su Ürünleri Kooperatifi	2006	2007	36	36
26	Küçükmustafapaşa Su Ürünleri Kooperatifi	2005	2007	36	45
27	Bakırköy Su Ürünleri Kooperatifi	2002	2007	39	26
28	Büyük Çekmece Su Ürünleri Kooperatifi	1968	2010	112	80
29	Kınalıada Su Ürünleri Kooperatifi	1979	2010	86	20
30	Ağva Su Ürünleri Kooperatifi	2006	2013	70	45
31	Eyüp Su Ürünleri Kooperatifi	2005	2013	38	38
32	Karaburun Köyü Su Ürünleri Kooperatifi	2001	2013	138	40
33	Avclar İlçesi Su Ürünleri Kooperatifi	1999	2014	125	60
34	Tuzla Su Ürünleri Kooperatifi	1995	2015	102	55
	TOPLAM			2.440	1.553

Kaynak: İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği

Yapılan toplantı ve çalıştaylar ise;

Strateji ve Eylem Planlaması Çalıştayı, Türkiye Balıkçılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, 5/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ Çalıştayı, Balıkçı Barınakları Yönetimi ve İşletilmesi Çalıştayı, Marmara Denizi ve Batı Karadeniz'de Balıkçının ve Balığın Geçmişi Ne Oldu? Geleceği Ne Olacak Çalıştayı vb. gibi etkinliklerdir.

Merkezi yönetim, yerel yönetim ve akademik çevrelerle yapılan etkinliklerde, hem kooperatif yöneticisi ve kooperatif ortaklarını güncel bilgilerle donatmak, eğitmek ve bilgi sahibi yapmak konusunda olumlu geri dönüşler yaşanmıştır.

Yapılan resmi ve bilimsel çalışmalarda, öncelikle birliğe bağlı balıkçı kooperatifleri ve ortaklarının yapısal, idari, hukuksal, balıkçılık yönetimi vb. gibi sorunlarına çözüm odaklı eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır. Çalışmaların sonucunda kooperatiflerin ve balıkçıların sorunlarına çözüm bulmaya çalışmakta ve elde edilen bulgular raporlar halinde ilgili kurumlara sunulmaktadır.

7. Sonuç

Doğal kaynakların git gide tahrip olduğu günümüzde balıkçılık potansiyelinin en iyi ve ekonomik şekilde toplum yararına kullanılması, sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için örgütlenmenin ve kooperatifçiliğin öne çıkarılması gerekmektedir. Bu açıdan ülkemizde kaynağın olduğu her bölgede örgütlenmiş su ürünleri kooperatiflerinin balıkçılık potansiyelini değerlendirmek, geliştirmek ve ekonomik kazancını ortakları ve halk yararına kullanabilmek için yasalar çerçevesinde çalışmalarına olanak sağlanmalıdır. Su ürünleri birim kooperatifleri, bölge birlikleri ve merkez birliği şeklinde dikey olarak örgütlenmişlerdir.

Örgütlenen üreticiler öncelikle doğal kaynağı korumak, ekonomik su ürünleri stokların korunması ve sürdürülebilir şekilde işletilmesini, tüketicilere ucuz su ürünü sağlayarak ortaklarının ekonomik seviyelerini yükseltmek açısından çaba göstermelidirler. Balıkçılık, üretimden pazarlamaya kadar çeşitli risklerle karşı karşıyadır. Riskleri ve olumsuzlukları gidermek için kooperatiflerin ticari işletme kurallarına göre yönetilmesi, balıkçıların balık stoklarının yönetiminde sorumluluk ve söz sahibi olacak organizasyon yapısına sahip olmaları gerekir.

Bu yetkinliğe sahip olmanın yasal olarak tek şartı da kooperatifler şeklinde örgütlenerek birlik oluşturmaktır. Balıkçıların, üreticilerin ve kooperatiflerin varsayılan olumsuzluklardan sıyrılabilmeleri sivil toplum örgütü olarak kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri şeklinde özetlenebilir. Bu bakımdan incelenen İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği olabilecek risklere karşı örgütlü olarak öncelikle kooperatif yöneticileri ve tüm kooperatif ortaklarına yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Kooperatiflerin yönetimde daha başarılı olabilmesi için ihtiyaç duyduğu kooperatifçilik, balıkçılık, işletmecilik, yönetim ve organizasyon konusunda eğitim faaliyetlerini sürdürmektedirler.

8. Teşekkür

Bu çalışma esnasında gerekli bilgileri veren İstanbul ili su ürünleri kooperatifleri ve S.S. İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği yöneticilerine teşekkür ederim.

Kaynakça

- Arısoy, Süleyman (1965), "Balıkçılık Kamu Sektörü Hizmeti ve Balıkçılık Kooperatiflerinin Organizasyonu Problemi", Karınca Kooperatif Postası, Temmuz 1965, sayı, 343, s 22
- Arpa, Hamdi, (2015), Balıkçılık Tarihimizden Notlar, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Özdoğan Matbaası, s 316. Yenimahalle-Ankara
- Avdagiç, Şekib. (2020). İstanbul Ticaret Odası (İTO) Başkanı <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/istanbul-2018de-de-ekonominin-lokomotifi-oldu-41069604>. Güncelleme:01.01.2019 - 12:09
- BSGM, (2020). Tarım ve Orman Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü. <https://www.tarimorman.gov.tr/BSGM/Menu/32/Bilgi-Dokumanlari>
- Doğan, Kadir ve Timur, Metin (2010), "Balıkçılık sektöründe su Ürünleri Kooperatiflerinin Rolü ve Örgütlenme Yapıları" Ed. Bahri Karlı, Remziye Özel & Fatma Öcal Kara, Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi Kitabı, C:2, s:854-861. 22-24 Eylül, 2010 Şanlıurfa.
- Doğan, Kadir (2016). Su Ürünleri Kooperatifçiliğine Genel Bakış, Türk Kooperatifçilik Kurumu Karınca Dergisi, Yıl: 83, Sayı: 959, Sayfa:18-24.
- Doğan, Kadir (2017). Su Ürünleri Kooperatiflerinin Türkiye'deki Dünü, Bugünü ve Geleceği. Turkish Journal of Aquatic Sciences. 32(1): 21-34, doi: 10.18864/TJAS201703
- Doğan, Kadir (2018). İstanbul İli Su Ürünleri Kooperatiflerinin Ticari Olanakları ve Sorunlarının İncelenmesi. Aquatic Research, 1(4), 180-191. DOI: 10.3153/AR18020
- GTHB, (2015). Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kayıtları (Elden)
- GTHB, (2016). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. 2016. Tarımsal örgütlenme tablosu [http://www.tarim.gov.tr/TRGM//TarımsalÖrgütlenme- Tablosu](http://www.tarim.gov.tr/TRGM//TarımsalÖrgütlenme-Tablosu) Erişim: 01.09.2016
- GTHBSÜGM (1975). 1973 Yılı Su Ürünleri Kredileri ve Kooperatifleri Araştırması, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 2, Ankara s. 70
- İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Bölge Birliği, (2020). <http://www.istanbulkooperatiflerbirligi.com/>
- İstanbul.tarimorman.gov.tr, (2020). İTOM, İstanbul İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. <https://istanbul.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?Sayfald=75>
- Mülayim, Z. Gökalp (1992). Kooperatif Kuruluşlarda Üst Örgütlenmenin Önemi ve Türkiye'de Sorunları. 24 Aralık 1992 tarihinde İstanbul İktisat Fakültesinde verilen konferansın metnidir.
- Özbilge, Hilmi (1946). İstanbul Balık Avcıları Kooperatifi, Karınca Kooperatif Postası. Nisan 1946, Yıl 12, Sayı 112, S.6-7
- SÜR-KOOP, (2020). Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği, <https://www.sur.coop/baglibirlikler.aspx>
- Timur, Metin ve Doğan, Kadir (2003). A Model Study on the Role of Istanbul Fish Cooperatives at Turkish Fisheries. Turkish J. Marine Sciences, C:, S:1, s: 69-80
- TOB-TRGM, 2020. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, <https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Link/33/Tarımsal-Örgütlenme-Tablosu>
- TOBSÜDB. 1982. 1980 Yılı Türkiye Su Ürünleri Kooperatif ve Birlikleri Araştırması, Yayın No. 11, Ankara, 1982, S.40
- TÜİK, (2020). Türkiye İstatistik Kurumu. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Uras, Nuran (1972). Kooperatif İstatistikleri, Karınca Kooperatif Postası. Temmuz 1972, Yıl 39, Sayı 472, S.5-10

TÜRKİYEDE SİGORTA KOOPERATİFÇİLİĞİ

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

İtalyanca kökenli bir kelime olan sigorta en genel haliyle, bir kişinin/kurumun para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun meydana gelmesi hâlinde bunun tazmin edilmesi olarak ifade edilebilir.

Kooperatifler ülkemiz sigortacılık sektöründe çok uzun bir geçmişe sahip olmamakla birlikte özellikle son yıllarda yapılan bazı yasal değişikliklerin de etkisiyle bu alanda ilk örneklerini vermişlerdir.

Sigorta Kanunu'nda sigortacılık faaliyetinin ancak anonim şirket ve kooperatifler tarafından yürütülmesi öngörülmüş, mutuel yani karşılıklı sigortacılık yapılabilmesi hakkı ise sadece kooperatiflere tanınmıştır.

II - Sigorta Kavramı

Belirttiğimiz üzere Sigorta Kanunu'nda Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması zorunlu tutulmuş ve bu şirketlerin sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştirgal etmeleri yasaklanmıştır. (SK Md.3/1)

Diğer taraftan, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir. (TTK Md.1401/1)

Aynı Kanun'da karşılıklı (mutuel) sigorta kavramı ise, birden çok kişinin birleşerek, içlerinden

* Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı

herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi borçlanmaları olarak tanımlanmış ve bu şekildeki sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilmesi öngörülmüştür. (TTK Md.1402/1)

III - Kooperatifler İçin Öngörülen Sigortacılık Sistemleri

Anlaşılabileceği üzere, sigorta kooperatifleri belirlenmiş bir prim karşılığı sigorta faaliyetinde bulunabilecekleri gibi mutuel yani karşılıklı sigortacılık faaliyeti de yürütebilmektedir. Açık sigortacılık olarak da adlandırılan prim karşılığı sigorta faaliyetinde ortakların yardımlaşmaları yanında kâr amacı ve karşılık unsurları beraberce bulunmaktadır. Bu sigorta sisteminde kooperatif ortaklarına sigorta hizmeti sunabileceği gibi ortak olmayan kişiler adına da poliçe düzenleyebilmektedir.

Özellikle sigorta maliyetlerini azaltmak amacıyla tercih edilen karşılıklı sigorta faaliyetinde ise, kooperatife ortak olanlar aynı zamanda sigortalı olmaktadır.

Kapalı sigortacılık olarak da isimlendirilen bu sistemdeki kooperatiflerde her ortağın kooperatifin faaliyet gösterdiği sigorta branşlarından en az birinde sigorta işlemlerini kooperatife yaptırmayı taahhüt etmesi ve yaptırmaması ortaklık şartları arasında bulunduğu gibi ortaklığa kabul de ilk poliçenin tanzimi ile gerçekleşmektedir.¹

Dolayısıyla poliçe sahipleri kooperatif ortaklarından oluşmakta, ortaklardan birinin veya bir kaçının hasarı olduğunda, yine evrensel sigortacılık kurallarına göre tazminat ödenmektedir.²

Kanımızca gerek kooperatiflerin ortakları arasında yardımlaşmayı amaçlayan kurumlar olması ve gerekse piyasa koşullarında faaliyet göstermeye elverişsiz bazı yapısal unsurlara sahip olmaları nedeniyle ülkemizdeki kooperatifler için en uygun sistem karşılıklı sigorta sistemidir.

Diğer taraftan, kooperatiflerin, ortakları dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapabilmesi için bu hususun ana sözleşmelerinde açıkça yer alması, ayrıca Hazine ve Maliye Bakanlığından³ izin (**ruhsat**) alınmış olması gerekmektedir.

Halihazırda, kuruluş işlemlerini tamamlayarak ruhsat talebinde bulunan açık sigorta şirketleri, açık sigorta kooperatifleri ve reasürans şirketlerinin, ödenmiş sermayelerinin 16.184.370 TL'den az olmaması gerekmektedir.⁴

Sigortacılık Kanunu'nda karşılıklı sigorta faaliyeti yapacak kooperatifler için de bazı şartlar öngörülmüştür.

1) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0a913b87639ac9e0138/c66098b32e7372a1155df99a061f7bd3.pdf>

2) <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/kooperatifler-hakkinda/sigorta-kooperatifleri>

3) 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 3. Maddesi 4. Fıkrasında söz konusu iznin Hazine Müsteşarlığı'ndan alınması gerektiği belirtilmiş ise de, adı geçen Müsteşarlık 10 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile tüm görev ve yetkileriyle Maliye Bakanlığı ile birleştiğinden söz konusu iznin Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan alınması gerekmektedir.

4) <https://tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/istatistik/Ek-1%20Sigorta%20Bran%C5%9Flar%C4%B1%20%C4%B0%C3%A7in%20%C3%96ng%C3%B6r%C3%BClen%20Minimum%20Sermaye%20Tutarlar%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Genelge.pdf>

Buna göre bu kooperatiflerin sadece mutuel yani karşılıklı sigortacılık yapması, ortak sayısının iki yüzden az olmaması ve yöneticilerine herhangi bir ayrıcalık vermemesi gerekmektedir. (SK Md.3/3)

Sigortacılık Kanunu'nda mutuel sigortacılık için gereken sermaye tutarının Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca belirlenmesine yönelik bir düzenleme yer almamakta ve bu kooperatifler anılan kurumca yayımlanan konuyla ilgili genelgelerde açık sigortacılık faaliyeti yürüten sigorta şirketleri için belirlenen asgari ödenmiş sermaye tutarını temin etme yükümlülüğünden muaf tutulmaktadır. ⁵

Dolayısıyla mevcut düzenlemelere göre mutuel sigorta kooperatiflerinin kuruluşu için asgari 20.000 TL ⁶ sermaye yeterli olacaktır. Ancak bu sermaye kooperatiflerin kuruluşu için yeterli olan rakamı işaret etmekte; sigortacılık faaliyeti için ruhsatlandırma işlemi Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca yapıldığından söz konusu tutarın sağlanmış olması bu kooperatiflerin faaliyete başlayabilecekleri anlamına gelmemektedir.

IV - Ülkemiz Kooperatifçilik Sektörü İçinde Sigorta Kooperatifleri

Ülkemiz kooperatifçilik sektörü içinde uzun bir geçmişe sahip olmayan sigorta kooperatiflerinin Ticaret Bakanlığı'ndan kuruluş izni; sigortacılık faaliyetine başlayabilmeleri için ise, kuruluş işlemlerinin tamamlanmasından itibaren bir yıl içinde, faaliyet göstermek istedikleri her bir sigorta branşında, Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan ruhsat almaları gerekmektedir. (KK Md.3, SK Md.5/1)

Kooperatif şeklinde faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin hayat ya da hayat dışı sigorta gruplarından sadece birinde faaliyet göstermeleri gerekmekte olup (SK Md.5/2) belirtilen sürede ruhsat başvurusunda bulunmayan sigorta kooperatiflerinin ticaret unvanlarında sigorta şirketi veya reasürans şirketi ibaresini kullanmaları yasaklanmıştır. (SK Md.5/2, 5/4)

Sigorta kooperatiflerinin ruhsat alımından itibaren en geç bir ay içerisinde, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'ne üye olmaları da zorunludur. (SK Md.24/1)

Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan 2017 yılı Mayıs ayı verilerinde ülkemizdeki sigorta kooperatifi sayısı 6 adet iken halihazırdaki verilere göre ülkemizde toplam 4 adet sigorta kooperatifi mevcuttur. ⁷ Bu verilerden, sigorta sektöründeki kooperatif sayısında yıllar içinde bir azalma meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Bu durum bazı sigorta kooperatiflerinin faaliyetine devam etmemesinden ve bazılarının da

5) <https://tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/istatistik/Ek-1%20Sigorta%20Bran%C5%9Flar%C4%B1%20%C4%B0%C3%A7in%20%C3%96ng%C3%B6r%C3%BClen%20Minimum%20Sermaye%20Tutarlar%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Genelge.pdf>

6) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 19/1. Maddesine göre bir ortaklık payının değeri 100 TL olduğundan, 200 ortaklık bir kooperatifteki asgari sermaye tutarı da (200X100=) 20.000 TL'ye isabet etmektedir.

7) <http://koop.gtb.gov.tr/data/592ea2dd1a79f514ac499aae/TKR-2016-2017%200804-BASIM.pdf>, <http://koopbis.gtb.gov.tr:8080/BOE/OpenDocument/1403241549/OpenDocument/openDoc/openDocument.jsp>

8) 2009 yılında kurulan S.S. Koru Sigorta Kooperatifi ve 2013 yılında kurulan S.S. Doğa Sigorta Kooperatifi sektördeki öncü kooperatifler olup her iki kooperatif de daha sonra anonim şirkete dönüşmüştür.

daha sonraki dönemde faaliyetlerini anonim şirket olarak sürdürmelerinden kaynaklanmıştır. Sektörde öncü olarak kurulan kooperatiflerin halihazırda ⁸ faaliyetlerine anonim şirket olarak devam etmeleri ülkemizdeki özellikle açık sigorta kooperatifçiliğinin uygulamada yeterli alanı elde edemediğini işaret etmektedir.

Söz konusu dönüşümün nedenleri arasında, mevzuatın yeknesak olmaması, kooperatiflerin yapısal olarak sermaye miktarına bakılmaksızın her ortağa bir oy hakkı tanınması gibi muhtelif sebepler öne çıkmıştır. ⁹

V - Sonuç

2007 yılında yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile birlikte Ülkemizde sigortacılık faaliyetlerinin anonim şirketlerin yanında kooperatifler tarafından da yapılabilmesi imkanı getirilmiştir. Mevcut düzenlemelere göre sigorta kooperatifleri ortak olan ve olmayan kimselere belirli bir prim karşılığı sigorta hizmeti sunma faaliyetinde bulunabilirler.

Ancak tüm ortaklarının aynı zamanda poliçe sahibi olduğu karşılıklı (mutuel) sigorta sisteminde faaliyet gösterecek kurumların sadece kooperatif olarak teşekkül etmesi gerekmektedir.

Ülkemiz sigorta kooperatifçiliğinde bugüne kadar kurulan sigorta kooperatiflerine bakıldığında ortak olmayan kişilere de açık olan ve prim usulü sigortacılık hizmeti veren kooperatiflerin faaliyet alanı bulamadığı yahut zamanla anonim şirkete evrildiği, mevcut sigorta kooperatiflerinin ise sadece ortakları ile iş yapan karşılıklı sigorta şirketleri olduğu görülmektedir.

Bu durumun gerek kooperatiflerin örgütlenme yapısının belirgin şekilde ortaklar arasında yardımlaşma ve dayanışmaya göre şekillenmiş olması, gerekse kâr amacı gütmeyen bu kurumların piyasa koşullarında açık sigortacılık faaliyeti göstermeye elverişsiz bazı unsurlara sahip olmalarından kaynaklandığı, dolayısıyla ülkemizdeki kooperatifler için en uygun sistemin mutuel yani karşılıklı sigorta sistemi olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- 1- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
- 2- 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
- 3- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
- 4- Karşılıklı Sigorta Kooperatifi Ana Sözleşmesi

9) <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/09/25/kooperatif-baslayan-doga-sigorta-artik-anonim>, <https://www.sigortacigazetesi.com.tr/bir-donusum-hikayesi-koru-sigorta/>

FINANSAL YAPIYI GÜÇLENDİRİCİ ÖNLEMLER KAPSAMINDA FINANSAL YENİDEN YAPILANDIRMA

Nevzat AYPEK*

Giriş

Girişimcilerin üretim faktörlerini bir araya getirerek oluşturdukları işletmelerin, amaç realizasyonu işletmelerin sürekliliği ile mümkün olmaktadır. Keza, teorik olarak işletmelerin ömrünün sınırlı olduğu varsayılmaktadır. Birer ekonomik birim olan işletmeler, ekonominin üstünlüğü ilkesine göre yönetilirler. Ancak, bazı işletmeler bazı dönemlerinde içsel ve/veya dışsal faktörlerin etkisi ile girişimcinin beklediği ekonomik ve finansal performansı gerçekleştiremeyebilirler. Özellikle finansal performans düşüklüğü ve finansal durumun bozulması işletmeleri tasfiyeye kadar götürebilir. Ancak, işletmelerin sürekliliği esas olduğuna göre, işletme hayatını sürdürebilmek için bozulan finansal yapıyı düzeltici, güçlendirici önlemler geliştirmek gerekmektedir. Bu önlemler, işletmenin içinde bulunduğu finansal güçlüğü derecesine göre de farklılık göstermektedir. Bu önlemlerin bazıları işletme içi tek düze ve basit uygulamalar iken, bazıları kurumsal ve karmaşık uygulamalardır.

Finansal Yapıyı Güçlendirici Önlemler; Finansal yapısı bozulmuş, yükümlülüklerini yerine getirme gücü zayıflamış bir işletmenin, finansal durumunu güçlendirerek, tasfiyeden kurtulup varlığını sürdürebilmesini için; Borçların Vadesini Uzatmak, Borçların Konsolidasyonu veya Röfinansman, Alacaklıların Sulh Yoluyla Alacaklarının Bir Kısımından Vazgeçmesi, İşletmenin Alacaklıların Temsilcilerinden Oluşan Bir Komite Tarafından Yönetilmesi, İşletmenin Sermaye Yapısının Yeniden Düzenlenmesi ve Sermaye Yapısının Güçlendirilmesi gibi basit uygulamalar mevcut iken, İflasın Ertelenmesi, Konkordato ve Finansal Yeniden Yapılandırma gibi kurumsal uygulamalar da mevcuttur.

İflasın Ertelenmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun 376-377. mad-deleri ile İcra ve İflas Kanunu'nun 179. maddesinde düzenlenmiştir. Türk ekonomi hayatına 2003 yılında giren ve süreç içerisinde ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan revizyonlar ile uygulaması devam edegelmiş olan iflasın ertelenmesi kurumu 15.03.2018 tarihinde; İcra ve İflas Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (7101 sayılı Kanun) ile yürürlükten kaldırılmış ve Türk hukukunda mevcut olan Konkordato kurumunun etkinleştirilmesini ve işlevsel bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan düzenlemeler yapılmıştır.

**Prof. Dr.,Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi*

Konkordato, finansal yapısı bozulan işletmeler açısından başvuru önemli bir kurum olarak; borçlunun, borçlarını ödemekten acze düştüğü veya vadesinde ödeyemeyeceğinin açık olduğu durumlarda, kendisinin ya da alacaklısının başvurabildiği, borçların ödenebilmesi ve borçlunun iflastan kurtulabilmesi için planlanan bir ödeme projesi olarak tanımlanabilir. Alacaklıların söz ve oy hakkının olacağı şekilde yeniden düzenlenen Konkordato kurumu ile borçlunun ticari faaliyetinin devamı, alacaklıların da alacaklarına kavuşabilmesi için gerekli tedbirler geliştirilmiş olup; borçlunun borca batık olmadan, riski kendisi öncesinden planlayarak ve mahkemenin kontrolü ve denetimi ile komiserlerin gözetiminde tamamen ayakta tutularak şirket faaliyetlerine devam edebilmesini sağlamayı amaçlayan bir süreçtir.

Konkordato, dürüst bir borçlunun alacaklılarının kanunda öngörülen çoğunluğunun rızası üzerine verilen mahkeme kararı çerçevesinde borçlarını tamamen veya kısmen ve/veya vadelerle ödemesini öngören icra ve iflas hukukuna özgü bir kurum olup, dürüst borçluların iflas etmelerini engelleyerek veya haciz yoluyla takiplerden korunmasını sağlayarak ekonomik hayatlarına devam etmelerini teminat altına almaktadır. Bu bağlamda Konkordato; borçlu işletmelerin finansal durumlarını iyileştirmelerine imkan vererek bu işletmelerin ve etkileşimde buldukları diğer işletmelerin faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ve sürekliliğini sağlayarak, ekonomik istikrarı korumaya da hizmet etmektedir.

İşletmelerin konkordato taleplerinin mahkemece kabulü halinde; mahkemece 3 aylık geçici mühlet verilmekte ve konkordato geçici komiserler kurulu görevlendirilmektedir. Konkordato komiserlerinin de sürece dahil olması ile başlayan süreç; mahkemece uygun görülmesi halinde 2 ay ek geçici mühlet ve devamında 12 ay kesin mühlet şeklinde devam ederek 29 aya kadar uzayabilmektedir. Nihayetinde alacaklılar borçlu işletmenin ön projesini kabul ettiklerinde, yine mahkeme kararı ile ön proje kapsamında alacaklarını kısmen veya tamamen, defaten veya taksitler halindeki ödemelerle tahsil etmeye başlamaktadırlar.

Konkordato mevzuatı yürürlükte ve uygulaması devam etmekle birlikte, 17.08.2019 tarihli 7186 sayılı Kanun (Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun) ile işletmelerin borçlarını yeniden yapılandırma imkanı getirildi ve 15.08.2018'de Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

Finansal Yeniden Yapılandırma

Tek kutuplu pazara evrilen Dünya da piyasa ekonomisinin hakimiyeti ve gelişen iletişim ile artan ve keskinleşen rekabet ortamında işletmeler; artan rekabete cevap verebilmek, yöneticiler ve ortaklar arasındaki temsil problemini azaltabilmek, varlıkları daha etkin bir şekilde kullanabilecek alanlara doğru yönlendirmek, finansal teknoloji ürünlerine hızla uyum sağlayabilmek ve etkin kullanabilmek vb gibi amaçlar ile yeniden yapılandırmaya giderler. Bu bağlamda, finansal sıkıntı yaşayan işletmelerin yeniden yapılandırılmasında da nakit akımını düzelterek ve etkinliği artıracak yöntemlerle finansal sıkıntının ortadan kaldırılması amaçlanır.

Böylece hem öncelikli sorun haline gelen borç ödeme baskısından kurtulmak hem de varlıkların daha verimli kullanılmasını ve performansın artırılmasını da sağlamak için çalışılır. Bu kapsamda işletmeler, finansal yeniden yapılanmayı; **a)** Mahkemeler yolu ile **b)** Mahkeme dışı özel yapılandırma süreçleri ile gerçekleştirebilirler. Konkordato, mahkeme yoluna bir örnek iken, mahkeme dışı için de finansal yeniden yapılandırma örnek verilebilir. Nitekim; Kasım 2000 ve Şubat 2001 aylarındaki krizlerle birlikte Türkiye'de Finansal Yeniden Yapılandırma Uygulamaları: İstanbul Yaklaşımı Ve Varlık Yönetim Şirketi uygulaması Türkiye Bankalar

Birliği (**TBB**) tarafından hazırlanan ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (**BDDK**) tarafından onaylanan Finansal Yeniden Yapılandırma ereve Anlaşması kapsamında gerçekleştirilmiş ve İstanbul yaklaşımı kapsamına Mayıs 2003 tarihi itibariyle 206'sı büyük ölçekli olmak üzere 296 firma alınmış olup bunlardan 176'sı ile anlaşma yapılmıştır.

Halen Türkiye'de finansal yeniden yapılandırma; mahkemeler yolu ile **Konkordato** kurumu üzerinden yapılmaya devam etmekte iken, ilave olarak, mahkeme dışı, **Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması** uygulaması başlatılmıştır.

Üretim faktörlerinden birisi olan girişimci; sermaye, emek ve doğal kaynak olarak isimlendirilen diğer üretim faktörlerini bir araya getirerek mal ve hizmet üretecek işletmeleri oluştururken, sermayeyi özkaynaklarından ve yabancı kaynaklardan karşılamaktadır. Yabancı kaynak ise finansal kurumlardan ve finansal piyasalardan sağlanır. Bu kapsamda Türkiye'de finansal kurumlar ve dolayısıyla bankalar önemli finansörler/ kreditorlerdir. Dolayısıyla, işletmeler bankalara borçludurlar. Işletmelerin finansal sıkıntılarını açmak için bankalar ile yeniden yapılandırma yapılmakta iken; bu yol ile bankalar da bir taraftan riskli hale gelen alacaklarından dolayı daha yüksek maliyetlere (*sigorta primi, borçlanma maliyeti gibi*) katlanmaktan kaçınabilecek ve alacaklarını da tahsil imkanını elde ederek bir taraftan ekonomik faaliyetlerini devam ettirirler iken işletmeleri finanse etmeye de devam edeceklerdir. Özetle, işletmelerin finansal sektöre olan borçlarının yeniden yapılandırılması de fakto bankaların alacaklarının yeniden yapılandırılmasıdır. Yani, finansal yeniden yapılanma hem borçlu işletmeler hemde alacaklı bankalar için söz konusu borç ve alacağın maruz bıraktığı riskleri yönetmek için bir araştır.

Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması; 5411 sayılı Kanunda,

“GEÇİCİ MADDE 32 – Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri ve finansman şirketleri ile bu maddede tanımlanan diğer finansal kuruluşlarla kredi ilişkisinde bulunan ve Kurum tarafından çıkarılan yönetmeliğe göre hazırlanan ereve Anlaşmalarda belirlenen borçlular, bu kuruluşlar tarafından kullanılmış olan kredilere ilişkin olarak alınacak tedbirlerle, geri ödeme yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine ve istihdama katkıda bulunmaya devam etmelerine imk n verilmesini sağlamak amacıyla, dahil oldukları risk grubundaki diğer borçlularla bir bütün olarak veya kısmen yeniden yapılandırmaya tabi tutulabilir. Bu madde uyarınca yapılacak finansal yeniden yapılandırmalara ilişkin usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelik hükümleri çerçevesinde hazırlanan ereve Anlaşmalar ile belirlenir. Bu madde hükümleri bu maddenin yayımı tarihinden itibaren iki yıl süreyle uygulanır. Bu süreyi iki yıl daha uzatmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir.”

düzenlemesi ile mevzuata taşınmıştır. Devamında, *Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik (15.08.2019 tarih ve 30510 sayılı RG'de yayımlanmıştır), Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (12.09.2019 tarih ve 30886 mükerrer sayılı RG'de yayımlanmıştır), Finansal Yeniden Yapılandırma ereve Anlaşması Büyük  lekli Uygulama (09.10.2019) Finansal Yeniden Yapılandırma ereve Anlaşması Hakkında Kamuoyu Duyurusu (14.10.2019), Finansal Yeniden Yapılandırma ereve Anlaşması Küçük  lekli Uygulama (08.11.2019) ve Küçük  lekli şirketler için Finansal Yeniden Yapılandırma ereve Anlaşması Hakkında Kamuoyu Duyurusu (08.11.2019) ile gerçekleştirilen ikincil mevzuat ve düzenleme çalışmaları ile uygulamaya geçilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği tarafından Finansal Yeniden Yapılandırma ereve Anlaşmalarını (*Büyük  lekli Uygulama*) İmzalayan Alacaklı Kuruluşlar listesi ve Finansal Yeniden Yapılandırma*

Çerçeve Anlaşmalarını (*Küçük Ölçekli Uygulama*) İmzalayan Alacaklı Kuruluşlar listesi ilan edilmiştir.

I) Finansal Yeniden Yapılandırma Sürecinin İşleyişi

- Finansal Yeniden Yapılandırma (FYY) isteyen FYY sürecine alınabilecek borçlu, en yüksek alacaklı üç Alacaklı Kuruluştan birine Çerçeve Anlaşması ekinde belirtilen formata uygun başvuru ve taahhüt mektubuna sürecin gerektirdiği diğer belge ve bilgileri de ekleyerek başvuruda bulunur.
- Kendisine başvurulmuş Alacaklı Kuruluş en geç 3 iş günü içinde olmak üzere ilgili borçlunun beyanı doğrultusunda borçlu bulunduğu ve Çerçeve Anlaşmasının tarafları arasında bulunan Alacaklı Kuruluşlara bilgi vererek bu Anlaşmada belirlenen yöntemine uygun olarak yapılacak hesaplama göre alacaklarının ve varsa teminatlarının bildirilmesini talep eder ve Alacaklı Kuruluşlar, kendilerine yapılan bildirim izleyen en geç 3 iş günü içinde bu geri bildirim Başvurulan Alacaklı Kuruluşu yaparlar.
- Kendisine başvurulmuş Alacaklı Kuruluş iletilen alacak tutarlarından oluşan dökümü 3 iş günü içinde Alacaklı Kuruluşlarla paylaşır ve başvuruyu takiben 10 uncu iş gününde, başvurulmuş Alacaklı Kuruluşu iletilen alacak tutarlarından oluşan döküm esas alınarak Alacaklı Kuruluşlar Konsorsiyumu (AKK) tarafından Lider Banka (LB) seçimi yapılır.
- LB, yeniden yapılandırma sürecine alınan borçluyla birlikte ele alınması gerekli görülen aynı risk grubu içinde yer alan borçluları ve ortakları başvuruda bulunan borçlunun yazılı beyanını esas alarak belirler ve bu kişilerden de başvuru ve taahhüt mektubu ister.
- Borçlu ile AKK üyeleri ve Anlaşma koşulları doğrultusunda olmak üzere varsa AKK üyelerinin uygun göreceği diğer alacaklılar arasında Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi (FYYS) bağitlanılır.

II) Finansal Yeniden Yapılandırma Uygulanacak Borçlular

FYY kapsamına alınacak borçluların, mali durumlarının ve bu kapsamda borçlarının yeniden yapılandırılması veya yeni bir itfa planına bağlanması sonucunda borçlarını geri ödeme kabiliyeti kazanacaklarının tespit edilmesi şarttır. Ayrıca, haklarında iflas kararı bulunan borçlular FYY kapsamına alınmaz.

Finansal yeniden yapılandırma kapsamına alınacak borçluların mali durumunun tespiti ve finansal yeniden yapılandırmanın uygulanabilirliğine ilişkin değerlendirme; bağımsız denetim kuruluşlarına, (*Alacaklı Kuruluşlar tarafından belirlenecek yeterli bilgi ve uzmanlığa sahip kuruluşlara veya borçlu tarafından kabul edilmesi hâlinde Alacaklı Kuruluşlar'a*) yaptırılır.

Finansal yeniden yapılandırma kapsamına alınacak borçluların, bilanço içi ve dışı varlık ve imkanlarının bir arada irdelenerek borçlarının yeniden yapılandırılması veya yeni bir itfa planına bağlanması halinde geri ödeme kabiliyeti kazanacağına ilişkin tespit oluşmasını teminen yapılan fizibilite çalışması üzerinden; ilgili borçlunun öngörülen süre içerisinde borçlarını ödeme kabiliyetini kazanıp kazanmayacağı yönündeki değerlendirmeler sonrasında AKK tarafından olumlu görüşe varılan borçlular için FYYS bağitlanabilir.

III) Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi

Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmasına göre;

- a) Mevcut riskin yeniden ve borçlu bazında belirlenecek koşullarla vadeye bağlanması
- b) İlave finansman sağlanması (*Küçük Ölçekli Uygulama hariç*)
- c) Borçlunun ana faaliyeti ile doğrudan ilgili olmayan faaliyetlerinin tasfiyesi
- d) Sermaye artırımı
- e) Yönetim değişikliği
- f) Halka açılma
- g) İştirak ve varlık satışı
- h) Ortaklık yapısının değiştirilmesi
- i) Şirket hisseleri/hisse senetleri üzerinde **AKK**'ya dahil alacaklılar lehine rehin ve/veya intifa hakkı tesis edilmesi
- i) Başvuruyu yapan borçlunun ortak ve birinci derece akrabalarının mal varlıklarının teminat olarak garameten **AKK** üyelerine verilmesi uygulamalarının birini ve birkaçını ve/veya ilgili borçlunun ekonomiyeye kazandırılmasını teminen gerekli görülen benzer uygulamaları kapsayabilir.

IV) Finansal Yeniden Yapılandırma ve Konkordato Karşılaştırması

- a) Konkordato tüm borçluları kapsarken, **FYY** sadece tacir olan borçluları kapsamaktadır.
- b) Konkordato bütün alacaklılar için geçerli iken, **FYY** sadece finansal alacaklıları kapsamaktadır.
- c) Konkordatoda sürece konkordato komiserleri nezaret etmekte ve her aşamada son kararı asliye ticaret mahkemesi vermekte iken, **FYY**'da borçlu süreci finansal alacaklılar ile yürütmekte olup, gerektiğinde Hakem Kurulu oluşturulmaktadır.
- d) Konkordatoda başvuru dosyasının eksiksiz tekamül ettirilmesi halinde başlangıçta en azından 3 aylık geçici mühlet alınabilmekte iken, **FYY**'da böyle bir süre kazanımı bulunmamaktadır.
- e) Konkordato anlaşmasının tasdiki maksimum 29 aylık bir süre alabilmekte iken, **FYY** daha hızlı ve pratiktir.
- f) Konkordatoda (*vade konkordatosunda*) yapılandırma dönemi 24 ay ile sınırlı iken, **FYY**'da sözleşme ile belirlenmektedir. (*Küçük İşletmeler Uygulamasında en uzun vade 60 ay olabilecektir*).
- g) Konkordato yüksek maliyetli bir süreç iken, **FYY** daha az maliyet getirmektedir.
- h) Konkordato tasdiki için, alacaklılar sayısının ve alacak toplamının yarısından fazlasının veya alacaklılar sayısının dörtte biri ve alacak toplamının üçte ikisinden fazlasının

olumlu oy vermesi yeterli iken FYY'da alacaklı kuruluşların alacaklarının üçte ikisini oluşturan çoğunluğun olumlu oy vermesi şarttır.

- 1) İflas halindeki borçlular; konkordato talep edebilir iken, FYY uygulamasına dahil edilemezler.

Sonuç

Dünya'da ve Türkiye'de işletmeler ile birlikte kooperatiflerin de finansa erişim zorluğu başlığı altında finansman sorunları ilk sıralarda gelmektedir. Kooperatif işletmeler ve iştiraklerinin sözkonusu sorununun yönetimi ve çözümü için de finansal yeniden yapılandırma yöntemi yeni bir araç olarak değerlendirilebilir. Nitekim,

Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması mevzuatı kapsamında; Ekim-Aralık 2019 dönemi içinde Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması (FYYÇA) Büyük Ölçekli Uygulama kapsamına 83 adet firma (37 grup) alınmış olup, bu firmalardan beş firma (2 grup) ile Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi (FYYS) bağitlanmıştır. Birisi enerji, dördü turizm sektöründe faaliyet göstermekte olan bu firmaların; 4.934 milyon TL'si enerji sektörüne, 244 milyon TL'si turizm sektörüne ait olmak üzere yeniden yapılandırılan toplam borç tutarı 5.178 milyon TL'dir.

Kasım-Aralık 2019 dönemi içinde, FYYÇA Küçük Ölçekli Uygulama kapsamına 21 adet firma (10 grup) alınmış olup, bu firmalardan birisi ile FYYS bağitlanmıştır. Toptan ve perakende ticaret, motorlu araçlar servis hizmetleri ile kişisel ve hane halkı ürünleri sektöründe faaliyet göstermekte olan bu firmanın yeniden yapılandırılan toplam borç tutarı 10 milyon TL'dir.

Sonuç olarak, Türkiye'de Ekim-Aralık 2019 dönemi içinde; altı firmanın toplam 5.188 milyon TL finansal borcu yeniden yapılandırılmıştır.

Kaynakça

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik

Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması Büyük Ölçekli Uygulama

Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması Küçük Ölçekli Uygulama

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE ÜLKEMİZDE MEVCUT DURUM

Hazal OĞUZ*

Giriş

Her ne kadar son otuz yılda küreselleşme sınır ötesi ticaretin artmasına katkıda bulunmuş ve eşitsiz gelişmeyle birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel engelleri azaltma varsayımı sağlamış olsa da dünya genelinde ne yazık ki sosyal gelişmenin ekonomik büyümeyle her zaman el ele gitmediği gözlemlenmiştir. Benzer şekilde sosyal eşitsizlik ve gelir eşitsizliği konuları tartışıldığında ele alınması gereken kavramlardan biri olan sosyal dışlanma ise bir bireyin sosyal entegrasyonunu sağlayan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemlerden tamamen veya kısmen yoksun bırakılması olarak tanımlanabilecektir (*Walker ve Walker, 1997*).

Kadınlar, genç nüfus, çocuklar, yaşlılar ve engelli bireyler, sosyal dışlanmaya ve sosyal dışlanma riskine maruz kalan dezavantajlı grupların listesinin başında gelmektedir. Bu konuyu kadınlar açısından ele aldığımızda, kadınların çalışma yaşamı, eğitim ve sağlık alanlarında toplumsal cinsiyete ve ayrımcılığa dayalı zorluklarla karşılaştıklarını belirtmemiz gerekir (*Adaman ve Keyder, 2006*).

Geleneksel açıdan kadınların birincil rolü annelik ve çocuk bakımındır. Ancak, değişen ve gelişen dünya ile birlikte kadınlar, bu **“değerlemeden”** ve hanehalkının bakımını üstlenen ücretsiz aile işçiliğinin sınırlı rolünden kurtulmak istemektedir. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve diğer küresel kuruluşlar, gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik dışlanmayı en aza indirmek için kadınların kısıtlı rolünü ve erkeklerin geleneksel “hanehalkı geçimini sağlayan kişi” olma hegemonyasını değiştirmeyi amaçlamaktadır.

Ülkemizde yoksulluk riski ve buna bağlı sosyal dışlanma ile en fazla karşı karşıya kalan grup, özellikle eğitimsiz bireylerden - tarım sektöründe çalışanlardan - çocuklardan, kadınlardan ve engellilerden oluşmaktadır. Kadınlar bu grup içinde en dezavantajlı olanlardır; nitekim eğitim fırsatlarına ulaşma, sosyal hayata katılım veya ekonomik alanda aktif olma gibi problemlerle karşı karşıya kalmaları, **“yoksulluğun kadınlaşmasına”** neden olmaktadır.

**Ticaret Uzmanı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü*

[hazal.oguz@ticaret.gov.tr](mailto: hazal.oguz@ticaret.gov.tr)

Türkiye'nin farklı kesimlerinde yapılan araştırmalar sonucunda, örneğın Nevşehir, Kastamonu ve Mersin'de kadınları girişimci olmaya yönlendiren sebeplerin para kazanma, bağımsız çalışma ve sosyal hayata katılma talepleri olduğu açıktır. Aileye ek gelir sağlamak, eşlerin ölümü ve kendilerini kanıtama talepleri de kadınların bu konudaki bakış açısını şekillendiren farklı faktörler olarak sıralanabilir.

1. Türkiye'de Kadın Girişimciler

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, küçük işletmelerin iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, girişimciliğın uluslararasılaştırılması ve teşvik edilmesi için bir dizi destek programı geliştirilmektedir (*Çakıcı, 2003*).

Diğer yandan, son yıllarda ülkemizde girişimcilik kültürünün hem bireysel hem de kurumsal düzeyde geliştirildiğı, genişletildiğı ve teşvik edildiğı açıktır. Kadınlar arasında girişimciliğı teşvik etmek, kadınların işsizliğine bir çözüm olarak giderek daha fazla görülmeye başlamıştır.

90'lı yıllardan başlayarak, bu konudaki vurgunun arkasında iki farklı kaygının olduğunu söylememiz gerekir. Kadınların işgücüne katılım oranındaki keskin düşüş ve yüksek işsizlik oranları, politika yapıcıların girişimciliğı teşvik ederek bu olumsuz eğilime karşı alarma geçmelerini sağlamıştır.

Ayrıca, kent yoksulu aileler arasında yoksulluğun artması politika müdahalesine çağrı yapılması ile sonuçlanmıştır. Bazı teorisyenlerin de vurguladığı gibi bu, kadın girişimciliğı açısından kadın odağından hane odağına bir değışim-kayma olduğu anlamına geliyordu (*Ecevit, 2007*).

Devlet kurumları, özel ve sivil toplum kuruluşları kendilerini farklı amaçlara sahip projelere yerleştirmektedir. Türkiye'de özellikle 80'li yıllardan itibaren gelişen girişimcilik kavramını değıerlendirdiğimizde 1995-2009 döneminde kırsal alanda kadınların işgücü piyasasına katılımı %49,3'ten %35,7'ye düşerken, kentte %17,1'den % 21,3'e yükseldiğı sonucuna ulaşmaktayız (*TÜİK, 2007: 12-13, TÜİK, 2009*).

Bu çalışmak isteyen kadınların sayısının görece kentsel alanda arttığı anlamına gelmekte ve tarımsal faaliyetlerden ziyade ticari ve ekonomik alanda daha bilinçli girişimci faaliyetlere yöneldiklerini bize göstermesi açısından önemli sayılmaktadır.

Bununla birlikte, potansiyel girişimci kavramını irdelediğı çalışmasında Karadeniz (2016) Türkiye genelinde 2006-2012 yılları arasında, yetişkin nüfusun yaklaşık %51'i girişimci olma özelliklerine sahip iken, bu oranın 2013-2016 yılları arasında artarak %54,4 olduğunu belirtmektedir. Cinsiyete göre incelendiğinde ise 2006-2016 yılları arasında yetişkin erkek nüfusun yaklaşık %59'u girişimci olma özelliklerine sahip iken, bu oran zaman içinde değışmemiştir.

Diğer taraftan kadınlarda bu oran, 2006-2012 yılları arasında yaklaşık %44 iken, 2013-2016 yılları arasında %49'a yükselmiştir. Toplumda yetişkin kadın nüfusumuzun yaklaşık yarısı girişimci olma kapasitesine sahiptir ve ülkemizde potansiyel kadın girişimci oranı 2013-2016 yılları arasında %11 oranında artarken, erkeklerde bu oran hemen hemen hiç değışmemiştir.

Hassas ekonomik dengelere sahip ülkemizde kadın girişimciler ekonomik büyümede, istihdamı arttırmada ve istikrarlı üretim vizyonu ile küresel düzeyde faaliyet gösteren işletmeler yaratmada önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğı (**TOBB**) Başkanı Hisarcıklıoğlu'nun vurguladığı gibi (**2008**), Türk iş dünyasında

zengin olma, işsiz potansiyelini aktif hale getirme ve yeni iş alanları yaratmanın yolu kadın girişimciliğini teşvik etmekten geçmektedir.

2. Kim, Hangi Projeleri Nasıl Destekliyor?

Ülkemizde kadın girişimciler temelde dört yapı tarafından desteklenmektedir: devlet/kamu kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar. Her ne kadar tüm bu sayılan kesimler kadın girişimciliğini destekleseler de her birinin konuya yaklaşımları farklıdır; böylece kendi teşvik politikalarını belirlerken farklı hedefler izlerler. Öncelikle, ekonomik büyümede, kadınların kuracağı küçük işletmeler ekonomik kriz ve krizden sonra iş yaratma için hayati öneme sahiptir. Ayrıca, kadın girişimciliği, kadınların işgücü piyasasına katılımının artırılması anlamına gelmektedir ki bu da işsizliğin azalmasına neden olacak faktörlerden biridir (**İŞKUR**'un "**Aktif İşgücü Piyasası Tedbirleri Projesi**" bağlamında desteklediği projeler burada değerlendirilebilir).

Diğer yandan, kadınlar daha fazla para kazanacağı için bu ailelerinin gelir durumunu olumlu yönde etkileyecektir. "Mikro kredi" yaklaşımı çok yeni olmamakla birlikte, yoksul kadınların işgücü piyasasına katılımını sağlamak, üretken kılmak ve sosyal statülerini yükseltmek amaçlanmaktadır. Yoksulluğu azaltmak için Grameen Bank programı ile mikro kredi sağlamak bu gruba girmektedir. Son olarak, ekonomik açıdan güçlü ve bağımsız olma kadınların ataerkil aile ilişkilerinin zorlukları karşısında durmalarında yardımcı olacaktır: **KEDV (MAYA projesi)**, **KAMER** ve **KAGİDER**'in kadın girişimciliği konusuna yaklaşımları bu grup altında sayılabilir.

Diğer yandan kadın girişimciliğinin desteklenmesi yönetsel açıdan belirli başlıklar altında toplanabilir:

- Eğitim/koçluk/bilgi ve beceri edindirme: Girişimciliği özendirme için eğitim sağlama ve kadınlara beceri kazandırma
- Finansal destek: Mikro kredi sağlama (**MAYA**, Grameen Bank, Garanti Bankası)
- Kurumsal destek: **KOSGEB**, **ABİGEM** veya **TESK**'in açtığı girişimcilik merkezleri gibi kadınların başvurabilecekleri kurumlar oluşturma ve bu sayede kadınların bilgiye ulaşma ve danışmanlık yapmalarını sağlama
- Ağlar kurma ve geliştirme: Kadın girişimciler arasında ağlar oluşturma.

3. Mevcut Duruma Yönelik Değerlendirmeler

Özyılmaz'ın (2016) Türkiye'de kadın girişimciliği ve girişimci kadınların karşılaştıkları sorunlar üzerine yürüttüğü araştırmanın sonucunda, kadın girişimcilerin girişimcilik özelliklerini yüksek oranda sağladıkları, girişimci olma nedenlerinden en çok kendi işinin patronu olma ve kendini kanıtlama isteğinin baskın olduğu, iş kurarken de aslında en çok aile bireylerinden destek gördükleri, bunun da girişimci olmalarına önemli katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerden büyük çoğunluğu iş kurarken herhangi bir sorunla karşılaşmazken, işlerini yürütürken sorunlarla karşılaştığı, en çok finansal konularda ve bürokratik işlemlerde sorun yaşadıkları sonucu elde edilmiştir.

Diğer yandan, **TOBB** İl Kadın Girişimciler Kurulu Üyeleri ile anket ve derinlemesine görüşmeler yapılarak kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerine değerlendirmelerde bulunan

Öztürk (2016) ekonomik bağımsızlık ve kendi patronu olma isteği ile kadınların girişimci olmak istediğini fakat firmalarını kurma aşamasında karşılaştıkları en önemli sorunun bürokratik işlemlerin yoğunluğu olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca kadınlar işleri ile ilgili eğitim ve seminerlere katılmalarının kendilerini desteklediğini ifade ederken işlerini yürüttükleri sırada karşılaştıkları en önemli sorunun borç ve vergi ödemeleri olduğu belirtmektedirler. Bu da bize çözüm önerilerinin ne olacağına dair ipuçları sunmaktadır.

Türkiye’de kadınların girişimcilik anlamında birtakım avantajlarının bulunduğu kanaatindeyiz. Ülkemizde genç nüfus oranı yüksek olduğundan, çalışmak isteyen kadın potansiyeli de yüksektir. Ayrıca, eğitime erişimi olan kadınların (***lise eğitimlerine devam edebilenlerin erkek öğrencilere kıyasla daha başarılı olduğu göz önünde bulundurulursa***) girişimci olmaya yönelik motivasyonları çok daha yüksektir. Bu durum ülke gündemimizde önem arz eden konular arasında yer almaktadır çünkü politika yapıcılar nezdinde de kadınların işgücüne katılım oranının düşük olduğu ve potansiyelin artırılması halinde genel kalkınma hedeflerine de ne denli katkıda bulunabilecekleri aşikardır. Ayrıca, günden güne kaynak bulma olasılığı artmaktadır çünkü kadın örgütleri hem **AB** projelerinden faydalanmakta hem de **İŞKUR** gibi kuruluşların hazırladıkları programlar artık daha kolay bir şekilde finanse edilebilmektedir.

Bununla birlikte 8 Mart 2019 tarihinde **TÜRK Eximbank**, ihracat sektöründe rollerinin artması için ihracatçı kadın girişimcilere özel bir finansman imkanı geliştirdiğini duyurmuştur. Yeni kredi desteği ile **Eximbank**, desteklediği ihracatçılar arasında kadın girişimcilerin yüzdesini artırmayı hedeflemektedir.

Türk Eximbank tarafından **QNB Finansbank**’a sağlanacak kaynak kapsamında kullanılacak krediye ilişkin imza töreninde Ticaret Bakanı Sayın Ruhsar Pekcan, Türk Eximbank tarafından bahse konu bankaya sadece kadın girişimcilere kullanılmak üzere 100 milyon TL ve 200 milyon dolardan oluşan bir kredi limiti açıldığını belirtmiştir.

Sonuç

Son on yıllık sürece bakıldığında girişimcilik ekosistemindeki olumlu değişmelerin ülkemizin girişimcilikte önemli bir yol kat etmesini sağladığını görmekteyiz. Buna paralel olarak kadın girişimcilerin sayısında da önemli bir artış olmuştur.

Kadın girişimcilerin sahip olduğu işletmelerin büyük çoğunluğunun mikro ölçekli işletmeler olduğu düşünüldüğünde, ülke önceliklerini dikkate alarak bu işletmeleri geliştirici politikalar ortaya konup uygulamaya konulmalıdır. Kanaatimizce kadın girişimciliğini yalnızca işsiz ve yoksul kadınların hanehalkı gelirini artırıcı faaliyetlerini veya mikro kredileri içeren bir kavrama dönüştürmek indirgemeci bir yaklaşım olacaktır.

Teknoloji, bilgi tabanlı, yenilikçi işletmelerin oluşumunda da kadın girişimciler desteklenmeli, finansal yönetim eğitimi, modern teknolojinin kullanımı, kredi kolaylığı ve e-ticaret gibi konulardaki bilgilendirmeler yardımıyla kapasiteleri artırılmalıdır. Diğer yandan, kadın girişimcilere yönelik vergi ve SGK yükünün azaltılması, bürokratik işlemlerin yeniden düzenlenerek daha kolay hale getirilmesi, devlet ve ilgili paydaşlar tarafından danışmanlık hizmeti sağlanması da çözüm önerileri arasında yer almaktadır.

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ve Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER) gibi sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri girişimcilik yoluyla kadının güçlenmesini hedeflerken yalnızca ekonomik alanda değil sosyal ve siyasal alanda da kadınların varlığını ortaya koyabilmelerine aracılık etmektedir.

Kaynakça

Adaman, F. & Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma. Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006 Raporu. Erişim Tarihi 17 Eylül 2019, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf.

Çakıcı, A. (2003). Mersin’deki Kadın girişimcilerin iş kurma öyküsü ve iş kuracak kadınlara öneriler”. 11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı (Afyon).

Ecevit, Y. (2007). Türkiye’de kadın girişimciliğine eleştirel bir yaklaşım. Uluslararası Çalışma Örgütü, Ankara: 47.

Goyal, M., & Parkash, J. (2011). Women Entrepreneurship in India-Problems and Prospects. ZENITH, International Journal of Multidisciplinary Research, 1(5), p.4.

Hisarcıklıoğlu, R. (2008). “Zengin olmak için kadınları ön plana çıkaralım”. (Hürriyet Newspaper, 16 Kasım): 15.

“Kadın girişimciye ihracat kredisi”. Hürriyet, 8 Mart 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/kadin-girisimciye-ihracat-kredisi-41143177>.

Karadeniz, E. (2016). Türkiye’de Girişimcilik ve Girişimcilik Eko-Sistemi, GEM Raporu, 2016.

Öztürk, M. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Özyılmaz, A. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

TÜİK. (2006). Household Labour Force Statistics Classification of Statistical Region Units SRE, Level 1 and 2, TÜİK, Ankara.

Walker, A. & Walker, C. (1997). Britain Divided: The growth of social exclusion in the 1980s and 1990s. Child Poverty Action Group, London.

ETKİNLİK PAZARLAMASI

Selen BİTKİN*

Giriş

Etkinlik pazarlaması, bütünleşik pazarlama iletişimi anlayışının sonucu olarak; ürün yerleştirme, ağızdan ağıza pazarlama (**WOMM**), interaktif reklamcılık ve Web siteleri yoluyla pazarlama, reklam içerikli bilgisayar oyunları (advergaming) vb. bazı ön plandaki tekniklerin yanında yerini almıştır (**Tıgılı, 2008: 369**). Etkinlik pazarlaması, bağımsız bir iletişim aracı yerine, bütünleşik bir pazarlama iletişimi stratejisinin önemli bir bileşeni olarak görülmektedir (Sneath vd., 2005: 12). Etkinlik kavramının basitçe tanımı, kişinin veya toplumun bir amaç doğrultusunda planlı ya da plansız gerçekleştirildiği organizasyonlardır (**Akay, 2014: 55**).

Etkinlik

Etkinlik kavramının temelinde iletişim olgusu yer almaktadır. Bu olgu etrafında hedef kitle ile kalıcı ilişkiler kurmak, ürün ya da hizmetin tanıtımını yapmak, personelin çalışma şevkini artırmak, müşteriyi satın almaya teşvik etmek gibi güçlü nedenleri toplamaktadır. (**Akay, 2014: 56**):

Mezopotamya'da ilk uygarlıkların yaşadığı eğlence ve haberleşmenin hemen hemen hiç olmadığı dönemlerde tüccarlar mallarını satabilmek için mallarını satışı gerçekleştirebilecekleri başka yerlere taşınmaları gerekmektedir. Uzun ve zorlu geçen bu yolculuklar neticesinde taşınan mallar tüccarlar tarafından çadırlar kurularak panayır olarak adlandırılan mekânlarda, kalabalık halkın da katılımıyla bir takım kimselerin gösterileri ile eğlendirilerek ürünler sergilenirdi. Dolayısıyla tarihte ilk etkinliklerin bu şekilde panayırların olduğunu söyleyebiliriz (**Bozkurt, 2014: 342**).

Tarihin ilk zamanlarında da olduğu gibi; insalara yemeyi, içmeyi, eğlenmeyi, paylaşmayı kısacası toplumsal birliğin sağlanmasını amaçlayan etkinliklere zaman içinde rekabet ve sermaye geliştirme amacı da eklendiğinde etkinlikler işletmeler için kayda değer bir katkı sağlayan teknik olarak karşımıza çıkmaktadır (**Pira, 2004: 31**).

Etkinlik Pazarlaması

Etkinlik, pazarlama iletişim stratejisi olarak ilk 1980'de Almanya'da hem pazarlama ortamında

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Sos. Bil. Enstitüsü, İşletme Böl. Yük. Lisans Mezunu,
sngcn.blogspot.com@gmail.com

hem de tüketici davranışındaki önemli değişikliklere tepki olarak ortaya çıkmıştır (**Wohlfeil ve Whelan, 2005**).

Etkinlik pazarlaması, temelinde etkinliğin hedeflerini açıklayan güçlü bir iletişim programı oluşturulması ile etkinlik yönetiminin, organizatörlerinin tüketicileri bir arada tutan, tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını belirleyen ve bunları gidermek için ürün ve hizmet üreten bir hizmet pazarlaması yer almaktadır (**Tolan, 2014: 24**).

Şirketler, firmalar, işletmeler marka geliştirme ve iletişim kurma faaliyetlerinde değişik biçimlerini benimsemekle kalmayıp faaliyetlerin temelini anlamak için duygu yüklü deneyimler yaratmaya, çevrimiçi ve gerçek dünya toplulukları yaratmaya kişiler arası iletişime daha çok önem vermektedir (Keller ve Lehmann, 2006: 744). Etkinlik pazarlaması temele aldığı iki önemli konu; topluluk katılımı ve marka oluşturmaktır (**Close vd., 2006: 421**).

Günümüzde de olduğu gibi bugüne kadar süregelen bir olgu olan hedef kitlenin dikkatini etkinliğe çekmenin, marka ile tanıştırmının en etkili yolu eğlenceyi, etkinlik ile bütünleştirmekten geçmektedir. Pazarlamaya eğlence temelli etkinlikler girdiğinde pazarlamanın itici gücünün değeri ortaya çıkmaktadır. Etkinlik reklamlarının içeriği de yine eğlence üzerine yoğunlaşmaktadır. Tüketicinin aklına ve duygularına hitap etmenin ve marka mesajların daha etkili ulaştırılmasının yolu eğlence faktöründen geçmesi tüketiciyle ilişkilerin kalıcı olması için bir fırsattır (**Altunbaş, 2008: 27**).

Etkinlik Pazarlaması Avantajları

Reklamlarda olduğu gibi etkinlik reklamının da üzerinde durduğu unsur eğlence unsurudur. Hedef kitleyi etkinlikte tutmanın ve marka ile bağlantı kurmasının temel yolu eğlenceyi etkinliğin başından sonuna kadar her alanında hissettirmesidir. Pazarlamaya eğlence temelli

Etkinliğin Ortaya Çıkardığı Olumlu Etkiler	
Etki Alanı	Olumlu Etkiler
Sosyo-Kültürel	<ul style="list-style-type: none">- Paylaşılan ortak deneyim- Gelenekleri güçlendirmek- Toplumsal gururun yükselmesi- Toplumsal katılımın yükselmesi- Yeni ve yaratıcı fikirlerin tanıtılması- Kültürel bakış açılarının genişletilmesi
Fiziksel ve Çevresel	<ul style="list-style-type: none">- Çevrenin vitrinlenmesi- Uygulanabilir en iyi modellerin sunulması- Çevresel bilincin arttırılması- Alt yapı sisteminin miras olarak kalması- Ulaşım ve iletişim sisteminin geliştirilmesi- Kentsel dönüşüm ve yenilenme
Politik	<ul style="list-style-type: none">- Uluslararası prestij- Gelişmiş profil- Yatırımların tanıtılması- Karşılıklı sosyal destek- Yönetimsel becerilerin gelişmesi
Turizm ve Ekonomik	<ul style="list-style-type: none">- Turistik bölgenin tanıtımı ve turist artışı- Kalış süresinin uzatılması- Gelir artışı- Vergi gelirlerinin artışı- İstihdam oluşturma

Kızılırmak, 2006: 185

etkinlikler girdiğinde pazarlamanın dikkat çekme gibi önemli rolü üstlenmiş olmaktadır (**Altunbaş, 2008: 27**).

Hoyle'ye göre etkinlik pazarlaması, farkındalık yaratmak ve olayların çekiciliğiyle satışları artırmak için başvurduğu bir pazarlama taktiğidir. Mekânları ve girişimleri farklı olsa da hepsi ortak bir amaç etrafında toplanmaktadır. Bunlar üç E olarak bahsedilen amaçlar şeklinde şöyledir (**Hoyle, 2002: 2**):

- **(Entertainment) Eğlence**
- **(Excitement) Heyecan**
- **(Enterprise) Kurumsal**

Etkinlik Pazarlaması Dezavantajları

Etkinlik pazarlaması belli bir maliyet ile gerçekleşmesi etkinliklerin pahalı olmasını, büyük bir organizasyon becerisi gerektirmesi, hedef kitlenin müşteriye katılımcı olmaya ikna etmesi,

Etkinliğin Ortaya Çıkardığı Olumsuz Etkiler	
Etki Alanı	Olumsuz Etkiler
Sosyo-Kültürel	- Toplumun yabancılaşması - Toplumun manipüle edilmesi - Olumsuz toplumsal imajın oluşması - Olumsuz davranışlar - Malzemelerin suistimal edilmesi - Sosyal yapının değişmesi - Rahatlığın kaybolması
Fiziksel ve Çevresel	- Çevresel hasar - Kirlilik - Kültürel mirasın hasar görmesi - Gürültünün yol açtığı rahatsızlık - Trafik sıkışıklığı
Politik	- Faaliyetin başarısız olma riski - Fonların yanlış dağıtılması - Sahiplik ve kontrolde sorumluluğun olmaması - İdeolojilerin yasallaştırılması
Turizm ve Ekonomik	- Toplumun turizme karşı direnmesi - Orjinalliğin kaybolması - İmajın zarar görmesi - Çıkar gruplarının suistimali - Enflasyonist fiyatlar - Fırsat maliyeti

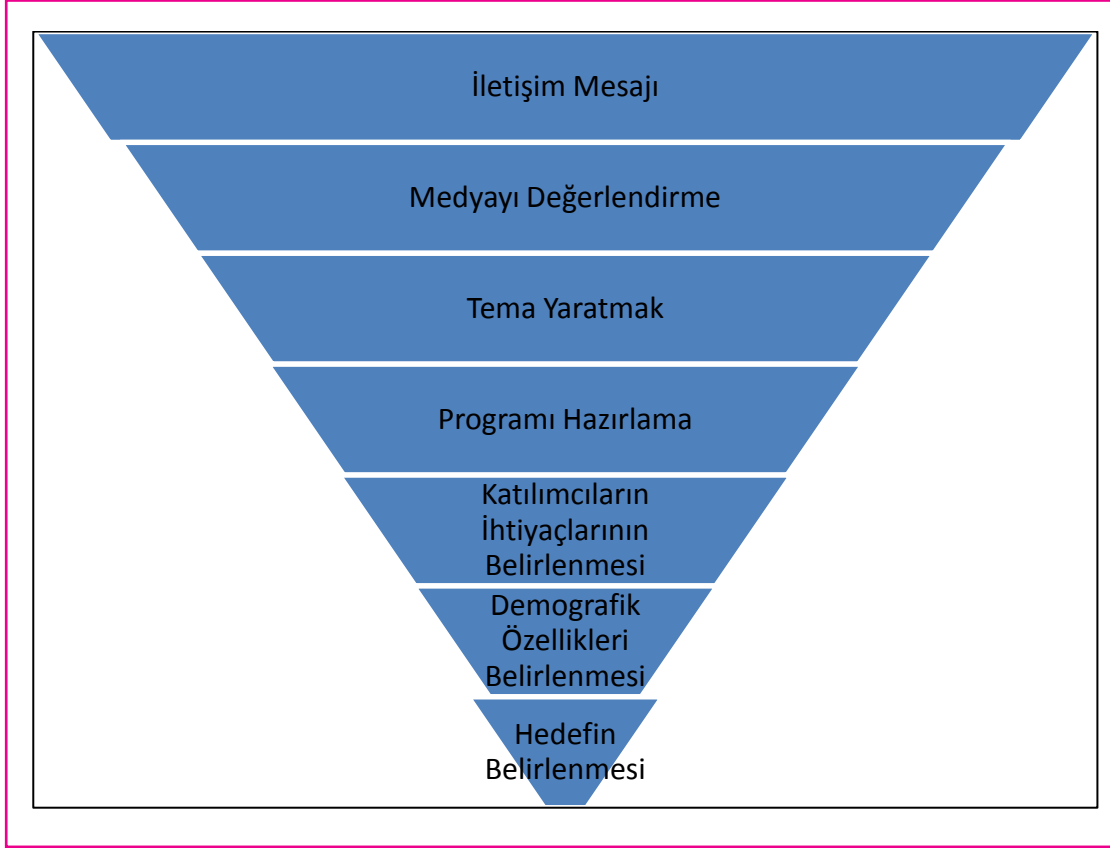
Kızılırmak, 2006: 185

birincil ağız olan müşterinin fiyat ve hizmet hakkındaki görüşlerin tartışıldığı ortamların oluşacak her türlü olumsuz algıya savunmasız olması açısından dezavantajları içinde barındırmaktadır (**Tolan, 2014: 27**).

Etkinlik pazarlaması hem etkinliğe katılanların hem de etkinlikte söz konusu olan ürün veya hizmetle ilgilenen müşterinin beklentilerini karşılayacak muhteşem etkinliklerin ortaya çıkmasına yardımcı olacak unsur, etkinliğin stratejik bir şekilde yönetilmesidir (**Pira, 2004: 32**).

Etkinlik Pazarlaması Geliştirme Adımları

Krugman ve Wright, etkinlikten sağlanacak en güçlü ve kalıcı tepkiler için iletişim kurulacak en etkili yolu aşağıdaki şekilde göstermektedir.

İlk olarak, etkinliği düzenleyenler katılımcıların ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilmek için hedef katılımcılarını araştırır. Daha sonra bu hedef kitleye hitap edecek bir program hazırlanır. Program içeriğinde etkinlik için bir tema yaratılır. Bu tema göz alıcı bir grafik ve etkinliği anlatan bir başlık etkinliğin farkındalığı için önemli bir pazarlama unsuru olacaktır. Program içeriğini yaymak için medyayı değerlendirmek etkinlikte önemli bir rol oynamaktadır. Son olarak, etkinlik planlayıcıları ve ilgili komiteler, programı iletişim kurmak için en etkili şekilde oluşturmuş olacaktır (**Krugman ve Wright, 2007: 67**).

Sonuç

Sistemli ilerleyişin öncüsü olan etkinlik pazarlaması süreci, olay ve durumlara neticesinde farklılık kazanabilecek bir yapıya hâkimdir. Hedeflerin isabetli seçilmesi, hedefin gerçekleşeceği alanın eksilerini ve artılarını tespit etme, etkinlik anındaki hizmetin kalitesi, yönetim kabiliyetinden teknik uzmanlığa, medya ilişkilerinden hedef kitlenin temel özelliklerine, risk analizinden, pazarlama alanındaki uzmanlığa kadar çalışan tüm görevlilerin ve alınan tüm

kararların plan dâhilinde organize edilmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak bu şekilde etkinlik pazarlamasının başarıya ulaşmasından söz edebiliriz. Aksi halde, etkinlik ister kâr amacıyla ister hâyır amacıyla gerçekleştirilmeye çalışılsın hedeflere ulaşmadığı takdirde anlamsız bir yolculukta şaşırılmayacak kaynak ve zaman kaybına sebep olacaktır.

Kaynakça

AKAY, R., A., (2014), Etkinlik Yönetimi Uygulamalarında Yaratıcı Rekabet ve Sosyal Medyanın Entegrasyonu, The Turkish

ALTUNBAŞ, H., (2008), Pazarlama İletişimi ve Etkinlik (Event) Pazarlaması Müzik Eğlence Etkinliğinin Marka İletişimine Etkisi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (34), 23-36.

BOZKURT, İ., (2014), İletişim Odaklı Pazarlama, MediaCat, 4. Baskı, İstanbul

CLOSE, A. G., FINNEY, R. Z., LACEY, R. Z., SNEATH, J. Z., (2006), Engaging the

Consumer Through Event Marketing: Linking Attendees With the Sponsor, Community and Brand, Journal of Advertising Research, 46(4).

HOYLE, L. H., (2002), Event Marketing: How To Successfully Promote Events, Festivals, Conventions, and Expositions(Vol. 2). John Wiley & Sons, International Inc, New Jersey.

KELLER, K. L., LEHMANN, D. R., (2006), Brands and Branding: Research Findings and Future Priorities, Marketing Science, 25(6), 740-759. <https://doi.org/10.1287/Mksc.1050.0153>, Erişim Tarihi 10.10.2017.

KIZILIRMAK, İ., (2006), Türkiye'de Düzenlenen Yerel Etkinliklerin Turistik Çekicilik Olarak Kullanılmasına Yönelik Bir İnceleme, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 15, 182-196. http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol08_Issue15_2006/468.pdf, Erişim Tarihi: 25.05.2017.

KRUGMAN, C., WRIGHT, P.R., (2007), Global Meetings and Exhibitions, Kanada: John Wiley & Sons, Inc.

PİRA, A., (2004), Etkinlik Yönetimi, MediaCat Yayıncılık, İstanbul.

SNEATH, J. Z., FINNEY, R. Z., CLOSE, A. G., (2005), An IMC Approach To Event Marketing: The Effects of Sponsorship and Experience on Customer Attitudes, Journal of Advertising Research, 45(4), 373-381. <http://www.journalofadvertisingresearch.com/content/45/4/373>, Erişim Tarihi: 06.11.2017.

TIĞLI, M., (2008), Etkinlik Pazarlaması, Varinli, Editör: İ., Çatı, K., (2008), Güncel Pazarlama Yaklaşımından Seçmeler, Detay Yayıncılık, Ankara.

TOLAN, S., (2014), Spor Endüstrisinde Etkinlik Pazarlaması: Galatasaray Spor Kulübü Örneği, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

WOHLFEIL, M., WHELAN, S., (2005), Event-Marketing: When Brands Become” Real-Lived” Experiences, <http://repository.wit.ie/275/>, Erişim Tarihi 21.09.2017.

